

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra veřejného práva

Harmonizace trestního práva hmotného v EU

Diplomová práce

Harmonization of substantive criminal law in the EU

Master theses

VEDOUCÍ PRÁCE

prof. JUDr. Richard KRÁL LL. M., Ph.D., DSc.

AUTOR PRÁCE

Bc. Kristýna NOVÁKOVÁ

PRAHA
2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce na Harmonizace trestního práva hmotného v EU je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 14.3.2024

Bc. Kristýna Nováková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce prof. JUDr. Richardu Královi Ph. D., LL. M. za cenné rady a odborné připomínky.

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá procesem harmonizace trestního práva hmotného v rámci Evropské unie a jeho dopady na vnitrostátní právní systémy členských států. Práce je rozdělena do pěti kapitol a zkoumá klíčové aspekty harmonizace, včetně pojmu europeizace trestního práva, historického vývoje harmonizace, konkrétních legislativních opatření a úpravy hate crimes. Analýza je prováděna prostřednictvím studia relevantní literatury a dokumentů EU, stejně jako porovnáním vnitrostátních právních úprav České a Slovenské republiky v oblasti trestního práva. Výsledky této práce poskytují ucelený pohled na proces harmonizace trestního práva v EU a jeho důsledky.

KLÍČOVÁ SLOVA

harmonizace*evropské právo*trestní právo hmotné*hate crime*směrnice*trestní sankce*finanční zájmy EU

ANOTATION

This thesis deals with the process of harmonisation of substantive criminal law within the European Union and its impact on the national legal systems of the Member States. The thesis is divided into five chapters and examines key aspects of harmonisation, including the concept of Europeanisation of criminal law, the historical development of harmonisation, specific legislative measures and the regulation of hate crimes. The analysis is carried out through the study of relevant literature and EU documents, as well as by comparing the national legislation of the Czech and Slovak Republics in the field of criminal law. The results of this work provide a comprehensive view of the process of harmonization of criminal law in the EU and its consequences.

KEY WORDS

harmonization*european law*substantive criminal law*hate crime*directive*criminal sanctions*EU financial interests

Obsah

1	ÚVOD	6
2	VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	8
2.1	EUROPEIZACE TRESTNÍHO PRÁVA	8
2.2	POJEM EVROPSKÉ TRESTNÍ PRÁVO	10
3	HISTORICKÝ VÝVOJ EUROPEIZACE TRESTNÍHO PRÁVA	12
3.1	EVROPSKÝ MODELOVÝ TRESTNÍ ZÁKON	14
3.2	EVROPSKÝ ZATÝKACÍ ROZKAZ	16
3.3	CORPUS JURIS A CORPUS JURIS 2000	18
3.4	ÚŘAD EVROPSKÉHO VEŘEJNÉHO ŽALOBCE	21
4	HARMONIZACE TRESTNÍCH SANKCÍ	23
4.1	SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2017/1371 O BOJI VEDENÉM TRESTNĚPRÁVNÍ CESTOU PROTI PODVODŮM POŠKOZUJÍCÍM FINANČNÍ ZÁJMY UNIE	25
4.1.1	<i>Implementace Směrnice do českého právního řádu</i>	26
4.2	OPATŘENÍ K HARMONIZACI TRESTNÍCH SANKCÍ A SKUTKOVÝCH PODSTAT	27
4.2.1	<i>Sjednocování minimální horní a spodní hranice trestu odnětí svobody</i>	27
4.2.2	<i>Sjednocování skutkových podstat</i>	31
4.3	SJEDNOCOVÁNÍ INSTITUTŮ OBECNÉ ČÁSTI TRESTNÍHO PRÁVA	34
5	ÚPRAVA HATE CRIMES	36
5.1	POJEM HATE CRIME	36
5.2	HATE CRIME V EVROPSKÉ UNII	39
5.3	POTŘEBA ROZŠÍŘIT SEZNAM TRESTNÝCH ČINŮ EU O HATE SPEECH A HATE CRIME	41
5.3.1	<i>Reakce členských států</i>	46
6	KOMPARACE VNITROSTÁTNÍCH PRÁVNÍCH ÚPRAV	47
6.1	POŠKOZOVÁNÍ FINANČNÍCH ZÁJMŮ EU	48
6.2	HATE CRIME	52
7	ZÁVĚR	57
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60

1 Úvod

Trestní právo bylo dlouhou dobu považováno za právní odvětví, které si jednotlivé státy chtějí regulovat samy a zůstávalo tak předmětem pouze vnitrostátní úpravy, a to zejména z toho důvodu, že v trestním právu je kladen velký důraz na státní suverenitu a odlišné tradice jednotlivých států. Již od konce minulého století je však možné sledovat tendence mezinárodních organizací o ovlivňování trestněprávních předpisů jednotlivých států. Postupem času se snahy ovlivňovat a alespoň na minimální úrovni sjednocovat vnitrostátní předpisy v oblasti trestního práva objevily i na půdě Evropské unie. Trestní právo ovšem není jediným odvětvím, kterého se postupná europeizace dotýká. Ze strany Evropské unie se jedná o snahu vytvořit společné evropské standardy v téměř všech právních odvětvích.

Harmonizace trestního práva v rámci Evropské unie představuje komplexní proces multidimenzionálního charakteru, jehož cílem je alespoň částečně sjednotit normy v oblasti trestního práva mezi členskými státy. Snaha dosáhnout určité jednotnosti v oblasti trestního práva je daná potřebou postupně odstraňovat rozdíly mezi jednotlivými vnitrostátními právními řády, což by v důsledku mělo vést k efektivnějšímu vyšetřování a potírání přeshraniční trestné činnosti a posilování spolupráce v trestních věcech mezi členskými státy. Momentálně převažují tendence harmonizovat trestní právo zejména v oblastech zvláště závažné přeshraniční trestné činnosti, jako je terorismus, organizovaný zločin či ochrana finančních zájmů Evropské unie. Postupným vývojem se ovšem začínají projevovat snahy o zařazení dalších oblastí, aby bylo možné je plnohodnotně sjednotit.

V kontextu dynamického vývoje evropského práva a rostoucího procesu integrace je harmonizace trestního práva v Evropské unii předmětem neustálé diskuse.

Základním tématem této práce je harmonizace trestního práva v Evropské unii, se zaměřením na trestní právo hmotné. Práce nejprve vymezuje základní pojmy, které jsou důležité pro pochopení celkové problematiky harmonizace.

Druhá část práce se zabývá historickým vývojem harmonizace trestního práva v Evropské unii. Zde budou analyzovány klíčové iniciativy a legislativní opatření,

kteřá formovala současný trestní rámeč Evropské unie, jako je Evropský modelový trestní zákon či Corpus Juris a Úřad evropského veřejného žalobce.

Meritem diplomové práce bude třetí kapitola, která se bude zaměřovat na konkrétní legislativní opatření v oblasti harmonizace trestního práva v EU, zejména v oblasti harmonizace trestních sankcí a dále i v oblasti harmonizace skutkových podstat trestných činů či obecných institutů trestního práva hmotného. Další část práce bude zaměřena na problematiku hate crimes neboli trestných činů z nenávisťi, které jsou v dnešní době předmětem mnoha diskusí z důvodu jejich nárůstu v posledních letech. Budou představeny různé přístupy k úpravě hate crimes v rámci Evropské unie a členských států a zaměřím se na otázku potřeby rozšířit seznam trestných činů EU právě o hate crimes, případně hate speech.

V závěrečné části práce bude provedena komparace vnitrostátních právních úprav České a Slovenské republiky v oblasti ochrany poškozování finančních zájmů EU a hate crimes, s cílem porovnat předmětná ustanovení trestních předpisů obou členských států.

Tato diplomová práce si klade za cíl zpracovat ucelený přehled procesu harmonizace trestního práva hmotného v Evropské unii, včetně jeho historického vývoje, dále analyzovat jednotlivé legislativní prostředky a jejich vliv na vnitrostátní právní systémy členských států a v neposlední řadě komparovat trestní přepisy členských států a identifikovat případné rozdíly a nedostatky v jejich přístupu k harmonizaci trestního práva.

Jako metody jsem si pro vypracování této diplomové práce zvolila především nastudování odborné literatury zaměřené na dané téma. Při rozboru legislativní úpravy a judikatury budu využívat zejména analýzu a deskriptivní metodu. Metoda komparační bude využívána při srovnávání jednotlivých vnitrostátních právních řádů.

2 Vymezení základních pojmů

2.1 Europeizace trestního práva

Europeizace trestního práva představuje proces vytváření jednotných evropských standardů v oblasti trestního práva, zahrnující jak trestní právo hmotné, tak i trestní právo hmotné. Usiluje o vytvoření právních předpisů sdílených různými státy Evropy, jejichž cílem je boj proti trestné činnosti, zejména proti přeshraniční organizované kriminalitě.¹ Tento proces probíhá především na úrovni Rady Evropy a v Evropské unii a dle Tomáška stojí na třech hlavních východiscích, a to na mezistátní spolupráci ve věcech trestních, základních právech a svobodách a na evropském právu.²

Europeizace trestního práva probíhající na úrovni Rady Evropy představuje soubor právních norem mezinárodního rozměru, které se zaměřují na specifické oblasti trestního práva, spíše, než aby vytvářely celistvý právní systém. Jedná se o oblasti, které spadají do působnosti Rady Evropy, a to především o podporu demokracie a ochranu lidských i sociálních práv a svobod. Konkrétně jsou to oblasti korupce, kterou má na starost Skupina států proti korupci GRECO, praní špinavých peněz, ve které působí Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu MONEYVAL, na drogovou problematiku, kde působí skupina POMPIDOU a dále také na oblast počítačové kriminality či terorismu. Rada Evropy v rámci europeizace trestního práva vydává mezinárodní smlouvy, rezoluce a doporučení, týkající se obecné i zvláštní části trestního práva.³ Nejčastěji přijímaným aktem v oblasti europeizace trestního práva jsou mnohostranné mezinárodní úmluvy, které musí být ratifikovány členskými státy. Příkladem pro takovou úmluvu je například Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, známá též jako Istanbulská úmluva. Istanbulská úmluva byla přijata v roce 2011, avšak Česká

¹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-44-1, s. 77.

² TOMÁŠEK, Michal. Europeizace trestního práva. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-737-9, s. 16.

³ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-44-1, s. 77.

republika ji podepsala až v roce 2016, kdy měla být i ratifikována vládou. S pokračováním procesu jejího přijímání bylo nakonec pokračováno až během let 2023 a v lednu 2024 byla Istanburská úmluva poměrně těsně neschválena Senátem Poslanecké sněmovny ČR a momentálně není možno Úmluvu ratifikovat.

Na tomto procesu lze ilustrovat, že přijímání mnohostranných mezinárodních úmluv na půdě Rady Evropy je velmi zdlouhavé, a ne vždy má zdárný konec.⁴ Proto bylo třeba alespoň částečně nahradit mnohostranné mezinárodní úmluvy efektivnější formou spolupráce, které usnadní přijímání dokumentů v oblasti europeizace trestního práva.

Druhá úroveň europeizace pak probíhá na úrovni Evropské unie. Evropská unie prostřednictvím nadnárodního přístupu spolupráce usiluje o sjednocování trestního práva na unijní úrovni a o dosažení vyšší míry bezpečnosti na území Evropské unie. Zaměřuje se na přeshraniční kriminalitu, která může být potírána pouze pomocí spolupráce členských států v trestních věcech.⁵ Jde zejména o oblasti boje proti rasismu a xenofobii, proti terorismu organizovanému zločinu, obchodování s lidmi a sexuálními zneužívání žen a dětí, boje proti korupci, podvodům a trestným činům poškozujícím finanční zájmy Evropské unie, praní špinavých peněz, nelegální migraci a nepovolenému překračování hranic a obchodu s drogami. Bojem proti výše uvedeným jevům se Evropská unie snaží přispět především k ochraně jejich zájmů.⁶ Po přijetí Lisabonské smlouvy probíhá europeizace trestního práva prostřednictvím nařízení, směrnic a rozhodnutí.

Europeizace trestního práva lze dále rozdělit také na europeizace zdánlivou a europeizaci skutečnou. V případě zdánlivé europeizace se jedná o proces sblížení norem trestního práva v jednotlivých členských Evropské unie nebo Rady Evropy, tedy transformaci existujících norem trestního práva v důsledku evropské spolupráce. Na rozdíl od toho, skutečná europeizace je procesem

⁴ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 3. vyd. Student (Leges). Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-64-9, s. 98.

⁵ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 3. vyd. Student (Leges). Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-64-9, s. 101.

⁶ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-44-1, s. 77.

vytváření nových společných norem evropského trestního práva, které by nahradily trestní legislativu v jednotlivých členských státech. Místo toho, aby docházelo k transformaci stávajících vnitrostátních právních předpisů, dochází k vytváření nové právní úpravy.⁷

Mimo Rady Evropy a Evropské unie ovlivňují vnitrostátní systémy trestního práva členských států i některé další mezinárodní organizace, jako například Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) či Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Nicméně jejich vliv však ve srovnání s vlivem Evropské unie a Rady Evropy zůstává výrazně menší.

2.2 Pojem evropské trestní právo

V rámci procesu evropské integrace se začal používat pojem “evropské právo.” V odborných kruzích vyvolává toto spojení mnoho diskusí, na jedné straně spousta odborníků označuje tento pojem za velmi široký, na druhé straně se objevují i připomínky, že je to naopak pojem velmi restriktivní.⁸

V dnešní době je pojem “evropské právo” považován za mnohovýznamový a označuje tak více oblasti práva, které se však často vzájemně překrývají:

- soubor právních řádů evropských států
- právo evropských mezinárodních organizací
- “funkční” vymezení některých odvětví práva
- souhrn právních norem Evropské unie a do účinnosti Lisabonské smlouvy i Evropských společenství⁹

Pro účely této práce budu pojmem “evropské právo” chápat jako právo Evropské unie, případně Evropských společenství v tzv. funkčním pojetí.¹⁰ To se dále rozděluje na jednotlivé oblasti evropského materiálního práva jako například evropské soukromé právo, evropské správní právo a pro tuto práci nejdůležitější

⁷ KMEC, Jiří. Evropské trestní právo: mechanismy europeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského trestního práva. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-535-6, s. 9.

⁸ Colotka, P. Systém prameňov európskeho práva. Právny obzor. 2004, roč. 87, č. 2, s. 117

⁹ TICHÝ, Luboš. Evropské právo. 5., přeprac. vyd. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-546-6, s. 2.

¹⁰ TICHÝ, Luboš. Evropské právo. 5., přeprac. vyd. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-546-6, s. 27.

evropské trestní právo. Tyto oblasti zahrnují právní úpravu jak primárního, tak sekundárního unijního práva a judikaturu Soudního dvora Evropské unie.

I samotný pojem „evropské trestní právo“ lze vykládat vícero způsoby a neexistuje jednotná definice. Dle Kratochvíla se jedná o soubor norem různé právní povahy, které byly přijaty orgány členských států či orgány Evropské unie s legislativní pravomocí a dotýkají se vnitrostátních systémů trestního práva v členských státech či směřují k postupnému vytváření supra nacionálního systému trestního práva na úrovni Evropské unie.¹¹ Delmas-Marty a Spencer chápou evropské trestní právo jako souhrn trestněprávních řádů evropských států.¹² Spencer pracuje i s pojmem trestní právo Evropské unie, které dle něho zahrnuje čtyři spolu související oblasti:

- skupinu evropských organizací vytvořených za účelem zabezpečení lepšího fungování trestního soudnictví,
- skupinu evropských nástrojů přijatých s cílem umožnit systémem trestního soudnictví členských států řešit přeshraniční případy účinněji,
- skupinu evropských nástrojů stanovujících jednotlivá pravidla trestního práva hmotného, která jsou členské státy povinny přijmout,
- skupinu evropských nástrojů, které podobným způsobem stanovují pravidla pro trestní řízení.¹³

Existují také odborníci, kteří zastávají názor, že evropské trestní právo vůbec neexistuje, například Tomášek, který tvrdí, že existuje pouze spolupráce v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie a v rámci trestního práva hmotného se jedná zejména o harmonizaci skutkových podstat některých trestných činů.¹⁴

Vzhledem k tomu, že mezi odborníky nepanuje jednoznačný konsenzus a neexistuje tedy jednotná definice pojmu trestní právo Evropské unie, budu pro účely této práce pracovat s definicí Ivora, Klimka a Záhory. Ti trestní právo

¹¹ Kratochvíl, V. Trestněprávní rozměr Smlouvy o Ústavě pro Evropu a jeho význam pro evropské trestní právo; rakouské zkušenosti. Právník. 2007, roč. 146, č. 3, s. 274-314.

¹² Delmas-Marty, M., Spencer, J. R. et al. European Criminal Procedures. Cambridge University Press, 2005, 840 s.

¹³ Spencer, J. R. EU Criminal Law – the Past and the Future? A Constitutional Order of States?: Essays in EU Law in Honour of Alan Dashwood. Legal Studies Research Paper Series. University of Cambridge, Faculty of Law. 2011, No. 31, s. 341-365.

¹⁴ Tomášek, M. Existuje „evropské trestní právo?“ Trestněprávní revue. 2004, roč. 3, č. 5, s. 146.

Evropské unie chápou jako soubor právních norem vydaný orgány Evropské unie a judikatury Soudního dvora Evropské unie, které:

- stanovují pravidla trestního práva hmotného, která jsou členské státy povinny přijmout,
- stanovují jednotná pravidla trestního řízení a minimální práva osob v trestním řízení, která jsou společná pro všechny členské státy,
- upravují justiční spolupráci v trestních věcech mezi státy Evropské unie,
- upravují postavení, úkoly a kompetence orgánů koordinujících policejní a justiční spolupráci v trestních věcech mezi členskými státy.¹⁵

3 Historický vývoj europeizace trestního práva

Již v první polovině 20. století se myšlenka unifikace trestního práva na nadnárodní úrovni stala předmětem mnohých diskusí. Prvotní impuls je však možné sledovat již v 19. století, a to v souvislosti s projektem univerzálního trestního zákoníku. Po první světové válce v roce 1924 byla založena Mezinárodní společnost pro trestní právo, která podporovala rozvoj právě mezinárodního trestního práva s cílem vytvořit koncepci univerzálně užívaného trestního práva v rámci Společnosti národů.¹⁶ V rámci konferencí pořádaných Mezinárodní společností pro trestní právo bylo v roce 1928 přijato usnesení o zřízení Mezinárodního úřadu pro sjednocení trestního práva. Pokusy o unifikaci probíhali mimo globální úrovně i na nižších úrovních, jako například sjednocení trestního práva mezi slovanskými státy či sjednocování českých a slovenských právních předpisů v době Československa.¹⁷ Všechny tyto pokusy o unifikaci trestního práva však skončily bez zásadních úspěchů, zejména z toho důvodu, že státy nebyly připraveny přijmout právní předpis, který by omezoval jejich suverenitu ve prospěch nadnárodního společenství.¹⁸

¹⁵ IVOR, Jaroslav, Jozef ZÁHORA a Libor KLIMEK. Trestné právo EÚ a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky. Eurokódex, 2013. ISBN 978-80-8155-017-1, s. 40.

¹⁶ KMEC, Jiří. *Evropské trestní právo: mechanismy europeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského trestního práva*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckova edice právní instituty. ISBN 80- 7179-535-6, s. 22.

¹⁷ KMEC, Jiří. *Evropské trestní právo: mechanismy europeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského trestního práva*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckova edice právní instituty. ISBN 80- 7179-535-6, s. 28.

¹⁸ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-737-9, s. 17.

Myšlenka unifikace tak byla obnovena až po druhé světové válce, kdy byla založena Rada Evropy a Evropská společenství, která předcházela Evropské unii. Na půdě Rady Evropy byla přijata celá řada úmluv, které se věnovaly právě oblasti trestního práva a velmi přispěly k vývoji europeizace trestního práva.¹⁹ V současné době se však oproti tradičnímu mezivládnímu principu spolupráce upřednostňuje nadnárodní princip spolupráce v rámci Evropské unie.

Zakládající smlouvy Evropských společenství neupravovaly spolupráci v trestních věcech a spolupráce členských států musela být prováděna pomocí instrumentů mezinárodního práva. Proto byla v roce 1975 založena pracovní skupina TREVI pro spolupráci členských států Evropských společenství v oblasti boje proti mezinárodnímu terorismu a obchodu s drogami.²⁰ Skupiny TREVI byly po vzniku Evropské unie zařazeny do třetího pilíře a později se přenesly do činnosti Europolu. Pilířová struktura Evropské unie byla vytvořena Maastrichtskou smlouvou a třetí pilíř zahrnoval spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí, avšak stále fungovala na mezivládním principu. Maastrichtskou smlouvou lze tedy považovat za první krok k inkorporaci policejní a justiční spolupráce do primárního práva Evropské unie.²¹

S přijetím Amsterdamské smlouvy se část třetího pilíře komunitarizovala a ten již obsahoval pouze policejní a justiční spolupráci. Amsterdamská smlouva upravila tzv. přechodovou klauzuli, dle které by mohla být policejní a justiční spolupráce převedena do prvního pilíře, avšak pouze za předpokladu, že bude dosaženo jednomyslnosti v Radě.²² Další změnou, kterou Amsterdamská smlouva přinesla, je režim tzv. posílené spolupráce, který umožňuje přijetí legislativního aktu pouze některými členskými státy, pokud nebyl akt schválen v řádném schvalovacím procesu.

¹⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-041-3, s. 26.

²⁰ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-737-9, s. 29.

²¹ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-737-9, s. 35.

²² TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-737-9, s. 39.

Nadstátní charakter spolupráce byl prohlouben přijetím Smlouvy z Nice, avšak nadále zůstávaly určité prvky mezinárodní spolupráce. Spolu s podpisem byla zároveň podepsána i Charta základních práv Evropské unie, dnes Listina základních práv Evropské unie.²³

Zásadní změna v oblasti policejní a justiční spolupráce nastala přijetím Lisabonské smlouvy, která zrušila pilířovou strukturu a tím se spolupráce v trestních věcech přesunula do oblasti sdílené pravomoci a do oblasti primárního práva, konkrétně hlavy V. Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“). SFEU ve znění Lisabonské smlouvy nově ve svých ustanoveních zakotvuje právní základ pro sjednocování trestního práva hmotného i procesního, zároveň však vylučuje plnou harmonizaci trestního práva a dále stanovuje, že přijatá opatření musí mít povahu minimálních pravidel.

Harmonizace trestního práva hmotného je momentálně omezena pouze na oblasti zvláště závažné trestné činnosti s přeshraničním přesahem a SFEU výslovně stanovuje konkrétní výčet oblastí.

V následujících podkapitolách podrobněji rozeberu vybrané nástroje europeizace trestního práva a jejich vliv na další vývoj.

3.1 Evropský modelový trestní zákon

Evropský modelový trestní zákon (dále jen „EMTZ“) měl být komplexním zpracováním problematiky trestního práva na evropské úrovni. Formou se měl podobat běžnému kodexu, tedy obsahovat jak obecnou, tak zvláštní část.

Ze strany Evropské unie se jednalo o dlouhodobou iniciativu, která byla na její půdě projednávána již v roce 1971 Radou Evropy, kdy bylo poprvé EMTZ a s ním spojená europeizace skutkových podstat trestných činů předmětem diskuse. V této době je však návrh neseťkal s úspěchem a diskuse byla ukončena se závěrem, že „Harmonizace trestněprávních předpisů se nepovažuje za přínosnou.“²⁴

²³ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-737-9, s. 44.

²⁴ SIEBER, U. *EVROPSKÝ MODELOVÝ TRESTNÍ ZÁKONÍK – MEMORANDUM*. Rada Evropy, Parlamentní shromáždění, Výbor pro právní záležitosti a lidská práva, Štrasburk, 5. 2. 1997. Nepublik. s. 1, dále „Memorandum.“ Jinak viz též SIEBER, U. *Memorandum für ein Europäisches Modellstrafgesetzbuch*. *Juristen Zeitung*. 1997, JG 52, Num. 8, s. 377.

Téma bylo následně mnohokrát diskutováno na půdě *Výboru pro právní záležitosti a lidská práva Rady Evropy* v podobě Memoranda, které tenkrát vypracoval profesor trestního práva na Univerzitě ve Würzburgu, Dr. Ulrichem Sieberem.

Memorandum naznačilo v různých variantách možné budoucí formy evropského systému trestního práva:

- *Německý model spolupráce jako prototyp pro sjednocení obsahuje centralizaci jak v hmotném, tak i v procesním právu, důsledek to priority federálního trestního práva vůči trestněprávním systémům konfederovaných zemí.*
- *Švýcarský režim trestního práva je postaven na kombinaci unifikace (v hmotném právu) a spolupráce (v právu procesním; na úrovni kantonů platí různé trestní řády; na úrovni federální pak jeden trestní řád).*
- *Trestní systém USA se opírá o kombinaci harmonizace a spolupráci; vedle federálního trestního kodexu existují trestní práva hmotná a procesní na úrovni států, doprovázeno paralelismem soudů federálních a jednotlivých států.*
- *Spolupráce suverénních států pouze koordinující vzájemné uznávání rozsudků, zejména fungující v severní Evropě.*

Autor memoranda Dr. Sieber se vyjádřil, že „...budoucí spolupráce mezi evropskými členskými státy by měla být velmi obezřetná a neměla by považovat svůj vlastní model integrace (stejně jako národní trestní kodex) za nadřazený ostatním.“²⁵ Lze tedy usuzovat, že harmonizace trestního práva není problémem v oblastech eticky a kulturně neutrálních, tedy naopak unifikace v oblastech, které jsou kulturně či eticky specifické a odlišné, není zcela žádoucí.²⁶

Memorandum dále zdůrazňuje, že EMTZ by neměla být záležitostí pouze Rady Evropy, nýbrž také Evropské unie a národních institutů trestního práva.²⁷

Na základě Memoranda byly zahájeny práce na vytvoření EMTZ, především pak jeho obecné části. Pracovní tým odborníků na evropské a trestní právo vedl profesor Tiedemann z Freiburgské univerzity a jejich výsledky byly poprvé prezentovány na kolokviu v květnu 1998, známém také jako Max-Planck-

²⁵ Memorandum, s. 9–10.

²⁶ Memorandum, s. 15.

²⁷ Memorandum, s. 25.

Workshop.²⁸ Klíčovou otázkou při tvorbě EMTZ bylo formulování obecných zásad trestní odpovědnosti. Zároveň bylo nutné dodržení principu zákonnosti, který vyžaduje, aby pouze určitý zákon mohl rozhodovat o tom, co je trestným činem a jaké sankce za něj lze uložit. Bylo by možné provést to skrze vnitrostátní parlamenty, avšak to by velmi nepodporovalo myšlenku společného evropského trestního práva. Zapojení Evropského parlamentu by však vyžadovalo posílení jeho pravomocí, což by si vyžádalo zásadní změny zakládacích smluv EU, to bohužel ale zaznamenalo negativní reakci některých členských států. Možnou budoucností úspěšného EMTZ mohl být vznik Evropského trestního soudu s pravomocí rozhodovat o trestných činech s evropským prvkem.

Cílem EMTZ bylo vytvořit komplexní trestněprávní kodex obsahující jak obecnou, tak zvláštní část. Primárně byla pozornost věnována obecné části, jelikož speciální normy bylo možné najít v ustanoveních Rady Evropy či Rady EU.

EMTZ měl poskytnout členským státům základní společné principy, od kterých by se odvíjel další trestněprávní postup. Měl by být vnímán jako všeobecný předpis zaměřený na ochranu celoevropských zájmů prostřednictvím trestního práva, přičemž specifické problémy budou řešeny sektorovými úpravami. Příkladem pro sektorovou úpravu je pak projekt Corpus Juris, který bude podrobněji zpracován v další části této práce.²⁹

3.2 Evropský zatýkací rozkaz

Evropský zatýkací rozkaz (dále jen „EZR“) je jedním z klíčových instrumentů v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech v rámci Evropské unie. Jedná se o zjednodušený postup pro předávání za účelem trestního stíhání či výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření, které je spojené se zbavením osobní svobody. Vnitrostátním orgánům umožňuje tyto úkony činit v rámci celé Evropské unie i mimo hranice jejich státu.

EZR vychází z Rámcového rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu (dále jen „rámcové rozhodnutí“).³⁰ Před přijetím tohoto Rámcového rozhodnutí fungovala

²⁸ Pipek, J.: Evropský modelový trestní zákon, Právník 9/99, ročník 138, s.839

²⁹ Pipek, J.: Evropský modelový trestní zákon, Právník 9/99, ročník 138, s. 841-850

³⁰ Rámcové Rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy, Úř. věst. L 190, 18. 7. 2002, s. 1-20.

extradice na základě nástrojů OSN a Rady Evropy.³¹ Účelem Rámcového rozhodnutí tedy bylo zavést mechanismu, který bude jednodušší a efektivnější. Rámcové rozhodnutí vešlo v platnost v roce 2004 v rámci třetího pilíře Amsterodamské smlouvy jakožto „mimořádné opatření“ po teroristických útocích ve Spojených státech amerických v roce 2000.³² Působnost rámcového rozhodnutí však není omezena pouze na oblast trestných činů spojených s terorismem.³³

Do českého právního řádu bylo rámcové rozhodnutí po přistoupení do EU jako součást *aquis* EU. Do vnitrostátního právního řádu byl EZR původně implementován novelou trestního zákona č. 537/2004 Sb. a novelou trestního řádu č. 539/2004 Sb., od roku 2014 je však EZR součástí zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.³⁴

EZR je vnitrostátní rozhodnutí vydané justičním orgánem, tím může být pouze soud či státní zastupitelství, které má být vykonáno státem jiným.³⁵ Od systému extradice se výrazně liší, a to z několika různých důvodů. Stěžejní je zásada vzájemného uznávání, která zavazuje členské státy žádosti vždy vyhovět, ledaže se jedná o některý z taxativně vymezených důvodů. Vykonat EZR musí stát ve třech případech: pokud se na trestný čin vztahuje amnestie vykonávajícího státu, dále pokud existuje procesní překážka *ne bis in idem*, tedy pokud byl již trest vykonán nebo je vykonáván a konečně pokud osoba, na kterou je EZR vydán, není podle práva vydávajícího státu trestně odpovědná.³⁶ Efektivitu zajišťuje dále i princip vzájemné důvěry, v jehož důsledku je rozhodování o vyhovění EZR

³¹ VAN BALLEGOIJ, Wouter. European Arrest Warrant [online]. European Parliamentary Research Service, 2020, s. 1 [cit. 2024-02-10]. ISBN 978-92-846-6716-1. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/642839/EPRS_STU\(2020\)642839_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/642839/EPRS_STU(2020)642839_EN.pdf).

³² MITSILEGAS, Valsamis. EU Criminal Law. Bloomsbury Publishing, 2009. ISBN 9781509904167, s. 120.

³³ MITSILEGAS, Valsamis. EU Criminal Law. Bloomsbury Publishing, 2009. ISBN 9781509904167, s. 121.

³⁴ JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš; ROMŽA, Sergej; TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a SYKOVÁ, Anna. Trestní právo Evropské unie. 2. aktualizované a doplněné vydání. Teoretik. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-375-9, s. 282.

³⁵ MITSILEGAS, Valsamis. EU Criminal Law. Bloomsbury Publishing, 2009. ISBN 9781509904167, s. 121.

³⁶ Čl. 3 Rámcového rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu

omezeno zcela na okolnosti vymezené v rámcovém rozhodnutí.³⁷ Vzhledem k tomu, že komunikace v rámci EZR probíhá výlučně mezi justičními orgány, jsou výrazně eliminovány politické a diplomatické vlivy na předávání.³⁸ Výhodou jsou také striktní a kratší lhůty na předání, předání vlastníci občanů a omezení vyžadování oboustranné trestnosti skutků.³⁹ Otázka předávání vlastních občanů do cizích států byla v České republice mimo jiné přezkoumávána Ústavním soudem.⁴⁰

Oblast trestné činnosti, na kterou se EZR vztahuje není omezena, avšak neznamená to, že EZR lze vydat na základě jakéhokoliv trestného činu. Rámcové rozhodnutí uvádí, že EZR lze vydat pouze dostatečně závažně trestné činy. Jedná se o trestné činy, za které lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí minimálně 12 let či ochranné opatření se stejnou minimální délkou. Z tohoto vyplývá, že EZR nelze vydat na trestné činy s nízkou mírou společenské škodlivosti.

3.3 Corpus Juris a Corpus Juris 2000

Corpus Juris a Corpus Juris 2000 jsou dokumenty, které byly vypracované za účelem trestněprávní ochrany finančních zájmů EU a obsahují úvahy „de lege ferenda“ o tom, jak tuto ochranu zlepšit. Cílem dokumentů nebylo vytvořit kodex trestního práva EU, ale spíše připravit trestněprávní studii, která měla zpracovávat instituty harmonizace trestního práva v členských státech.⁴¹ První verze pod názvem Corpus Juris vznikla již v roce 1997, přepracováním a vylepšením původního návrhu pak došlo v roce 1999 ve Florencii k vytvoření verze druhé, která je označována jako Corpus Juris 2000, tzv. Florentinská verze.⁴²

³⁷ FLETCHER, Maria, Robin LÖÖF a William C. GILMORE. EU Criminal Law and Justice. Northampton, MA: E. Elgar, 2008. Elgar European law. ISBN 18-454-2697-5, s. 113.

³⁸ FLETCHER, Maria, Robin LÖÖF a William C. GILMORE. EU Criminal Law and Justice. Northampton, MA: E. Elgar, 2008. Elgar European law. ISBN 18-454-2697-5, s. 112.

³⁹ JELÍNEK, Jiří; GRÍVNA, Tomáš; ROMŽA, Sergej; TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a SYKOVÁ, Anna. Trestní právo Evropské unie. 2. aktualizované a doplněné vydání. Teoretik. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-375-9, s. 271.

⁴⁰ Problematika předávání vlastních občanů k trestnímu řízení vedeném v jiném státě vedla k ústavnímu přezkumu i v Polsku a Kypru (EU Criminal law, Mitsilegas, s. 135)

⁴¹ JELÍNEK, Jiří; GRÍVNA, Tomáš; ROMŽA, Sergej; TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a SYKOVÁ, Anna. Trestní právo Evropské unie. 2. aktualizované a doplněné vydání. Teoretik. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-375-9, s. 389.

⁴² Hamran, L., Szabova, E. European Public Prosecutor's Office - Cui Bono? [online]. New Journal of European Criminal Law. 2013, č. 1–2, s. 41 [cit. 2024-01-19]. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/203228441300400104>

Corpus Juris byla vypracována na základě požadavku Komise a Evropského Parlamentu, jakožto trestněprávní studie obsahující nástroje pro harmonizaci ochrany finančních zájmů Evropského společenství, a to jak v oblasti trestního práva hmotného, tak trestního práva procesního. Hlavním důvodem pro vytvoření Corpus Juris byla skutečnost, že nástroje mezinárodní pomoci v trestních věcech, které se do té doby využívaly, nebyly dostatečně účinné, a to zejména kvůli velké formálnosti a zdlouhavosti těchto nástrojů spolupráce. Za účelem vypracování takové studie byla v 90. letech ustanovena pracovní skupina, skládající se z předních evropských odborníků na trestní právo, v čele s profesorkou Mireille Delmas-Marty ze sorbonnské univerzity v Paříži. Vznikl tak nezávazný dokument, představující jakýsi modelový trestní zákoník a řad, jehož ustanovení jsou toliko doporučujícího charakteru a který měl do budoucna sloužit výhradně jako případný vzor pro další legislativní snahy v oblasti ochrany finančních zájmů EU.⁴³

Obsahově je Corpus Juris poněkud stručný a obsahuje pouze 35 článků, které se dělí na hmotněprávní část a část procesněprávní. V hmotněprávní části projektu Corpus Juris je obsažena jak zvláštní část, ve které je zahrnuto osm skutkových podstat trestných činů proti zájmům Evropského společenství, tak část obecnou, která pojednává o základech trestní odpovědnosti. U skutkových podstat se jedná o celoevropské trestné činy a jsou jimi následující: podvod proti rozpočtu ES (čl. 1), podvod proti sféře volné soutěže (čl. 2), korupce (čl. 3), zneužití úřední povinnosti (čl. 4), zpronevěra (čl. 5), vyžrazení služebního tajemství (čl. 6), praní a přechovávání majetkových hodnot získaných z nepoctivých zdrojů (čl. 7) a zločinné spolčení (čl. 8). Corpus Juris dále uvádí tresty, které lze za jednotlivé trestné činy uložit a způsob, jakým mají být ukládány. Hlavním trestem, který lze uložit fyzické osobě je trest odnětí svobody a peněžitý trest a pro právnické osoby je to pak trest soudního dohledu a také peněžitý trest. Kromě hlavních trestů pak Corpus Juris uvádí i tresty vedlejší, které lze uložit vedle trestu hlavního, a to např. vyloučení z možnosti obdržet subvence nebo vyloučení z budoucích obchodů. Procesní část je pak obsažena v druhé polovině projektu Corpus Juris a stanovuje jakým způsobem lze hmotněprávní ustanovení uplatňovat.

⁴³ JÍLEK, Dalibor a Jaroslav FENYK. Corpus Iuris : základní trestněprávní ustanovení k zajištění finančních zájmů Evropské unie. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 3.

Autorský kolektiv Corpus Juris se shodl na skutečnosti, že aby bylo možné zlepšit ochranu finančních zájmů Evropského společenství, je nezbytné vytvořit tzv. „evropskou právní oblast.“ Aby ke splnění tohoto cíle mohlo dojít, bylo dle autorů nutné vytvořit zcela nový orgán v rámci Evropského společenství, a to orgán evropského veřejného žalobce.

V roce 1999 byl projekt Corpus Juris na jednání ve Florencii přepracován a vylepšen a vzniká tak finální podoba označována jako Corpus Juris 2000. V rámci přepracování došlo ke změně členění dokumentu a nově se dělí na Základní zásady CJ a dále tři části – I. Trestní právo hmotné – zvláštní část, II. Trestní právo hmotné – obecná část a III. Trestní právo procesní. Pohledem autorky je změna členění vítána, jelikož přispívá k přehlednosti a systematickosti Corpus Juris 2000. Stejně jako Corpus Juris obsahuje Corpus Juris 2000 základní zásady, avšak jsou přehledně sjednoceny hned v úvodu dokumentu, oproti Corpus Juris, kde byly zásady vymezovány v rámci celého dokumentu.

Část I. Trestní právo hmotné – zvláštní část se stejně jako její předchůdce dělí na osm článků, avšak nově jsou skutkové podstaty rozděleny do dvou podčástí podle toho, kdo daný trestný čin může spáchat, a to na Trestné činy spáchané jakoukoliv osobou a trestné činy spáchané veřejnými činiteli. Došlo také k drobným změnám skutkových podstat a definicí trestných činů. **Část II.** Trestní právo hmotné – obecná část zůstává v podstatě beze změn. Nově pouze přibyla část vymezující pokus trestného činu, která je obsažena v rámci podčásti Trestní odpovědnost. **Část III.** Trestní právo procesní obsahuje část věnující se Evropskému prokurátorovi neboli úřadu evropského veřejného žalobce, o jehož zavedení usiloval již kolektiv autorů původního Corpus Juris. Nově se také zavádí Soudce svobod a Evropský příkaz k zatčení.⁴⁴

Nejzásadnějším institutem, který vznikl nejen díky Corpus Juris i Corpus Juris 2000 vznikl je Úřad evropského veřejného žalobce, jehož úpravě, nejen v rámci obou dokumentů Corpus Juris, bude věnována následující podkapitola.

⁴⁴ Delmas-Marty, M., Varvaele, J. A. E. *Corpus Juris 2000 : trestněprávní ustanovení za účelem ochrany financí Evropské unie*. Brno: Sypták, 2001, s. 13-14.

3.4 Úřad evropského veřejného žalobce

Úřad evropského veřejného žalobce (dále jen „ÚEVŽ“) je jedním z unijních nástrojů trestního práva pro posilování spolupráce. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, pokusy o zřízení ÚEVŽ byly již v době Evropských společenství a o jeho prvotní právní opravu se postaral právě dokument Corpus Juris 2000. V rámci primárního práva EU pak právní základ jako první položila Lisabonská smlouva v čl. 86, kterým si ÚEVŽ přímo nevzniká, ale dává Radě EU kompetence ho zřídit: *„Pro boj proti trestným činům poškozujícím nebo ohrožujícím finanční zájmy Unie může Rada zvláštním legislativním postupem formou nařízení vytvořit z Eurojustu Úřad evropského veřejného žalobce. Rada rozhoduje jednomyslně po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.“*⁴⁵ Této možnosti využila Rada EU 17. července 2013, kdy představila legislativní balíček s návrhem na zřízení ÚEVŽ.⁴⁶ Návrh Rady mezi členskými státy neměl úspěch a byl aktivován mechanismus tzv. „žluté karty,“ který slouží jako ochrana v případech, kdy při legislativním procesu EU není dodržována zásada subsidiarity a zásada proporcionality dle Protokolu č. 2 Lisabonské smlouvy. Mechanismus „žluté karty“ vychází rovněž z Protokolu č. 2 a dává vnitrostátním parlamentům možnost, do osmi týdnů od přijetí legislativního aktu, zaslat tzv. odůvodněné stanovisko předsedům Evropského parlamentu, Rady a Komise. Ve stanovisku musí komory vnitrostátních parlamentů uvést, proč dle jejich názoru není legislativní návrh v souladu se zásadou subsidiarity. Pokud takové stanovisko předloží 1/3 hlasů,⁴⁷ případně 1/4, pokud se jedná o oblast svobody, bezpečnosti a práva, dochází k aktivaci „žluté karty“ a Komise je povinna svůj návrh přezkoumat a rozhodnout, zda jej pozmění či ponechá beze změn.⁴⁸ Mezi 11 státy, které se k návrhu vyjádřily, byla i Česká republika. Komise se i přes odůvodněná stanoviska usnesla, že předložený návrh je v souladu se zásadou subsidiarity a

⁴⁵ Čl. 86 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie

⁴⁶ Návrh nařízení Rady (EU) KOM(2013) 534 v konečném znění ze dne 12. července 2013 o zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce.

⁴⁷ Podle čl. 7 odst. 1 Protokolu č. 2 má každý vnitrostátní parlament dva hlasy, které se dělí na základě vnitrostátního parlamentního systému.

⁴⁸ Protokol č. 2 ke Smlouvě o Evropské unii a Smlouvě o fungování Evropské unie o používání zásad subsidiarity a proporcionality.

není potřeba žádných změn, avšak ubezpečila členské státy, že jejich stanoviska bude v legislativním procesu brát v potaz.⁴⁹

Snahy o potřebný konsenzus pro přijetí nařízení pokračovaly na půdě EU až do roku 2017. V tomto roce skupina států, mezi kterými byla i Česká republika, oznámila Evropskému parlamentu, Radě a Komisi svou vůli podílet se na zřízení ÚEVŽ v režimu posílené spolupráce, později se přidaly i další státy.

Jako výsledek dlouholetého vývoje bylo nakonec přijato nařízení Rady (EU) 2017/1939 ze dne 12. října 2017, kterým se provádí posílená spolupráce za účelem zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce (dále jen „Nařízení“). Této posílené spolupráce se k roku 2024 účastní 22 z 27 členských států⁵⁰, přičemž zbylé státy se mohou kdykoliv v budoucnu připojit, avšak v tuto chvíli nejsou nařízením vázány.

Hlavním úkolem ÚEVŽ je dle Nařízení vyšetřování a trestní stíhání pachatelů trestných činů, které upravuje Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1371 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie. Právě provedení této směrnice do vnitrostátních právních řádů představuje hmotněprávní základ pro fungování ÚEVŽ.

ÚEVŽ na centrální úrovni má hlavní sídlo v Lucemburku, kde sídlí evropský nejvyšší žalobce, jeho náměstci, evropští žalobci, kolegium, stálé komory a správní ředitel. Decentralizovaná úroveň je naopak zakotvena v jednotlivých vnitrostátních trestních prepisech a představují ji evropští pověření žalobci sídlící v hlavních městech členských států.⁵¹

Vzhledem k tomu, že Česká republika byla jedním ze států, který Nařízení v režimu posílené spolupráce přijal, bylo nutné ho transponovat do vnitrostátního právního řádu. Transpozice proběhla skrze zákon č. 315/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č.

⁴⁹ Ondrejová. Európský prokurátor. Komentár k nariadeniu Rady Európskej únie., s. 33– 35.

⁵⁰ Members [online]. *European Public Prosecutor's Office* [cit. 2024-01-19]. <https://www.eppo.europa.eu/en/members>

⁵¹ Aden, H., Sanchez-Barrueco, M.L., Stephenson, P. The European Public Prosecutor's Office: Strategies For Coping With Complexity [online]. s. 24-25. Policy Department on Budgetary Affairs – European Parliament. [cit. 2024-01-19] [https://www.euro-parl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/621806/IPOL_STU\(2019\)621806_EN.pdf](https://www.euro-parl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/621806/IPOL_STU(2019)621806_EN.pdf)

40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (dále jen „novela“). Největší změnou v zákoně o státním zastupitelství je nová Část 12., která nese název Zvláštní ustanovení o ÚEVŽ a upravuje především postavení evropského nejvyššího žalobcem, evropského žalobce a evropských pověřených žalobců.⁵² Novela trestního řádu stanoví, že vyšetřování a trestní stíhání vedená jménem Úřadu se řídí Nařízením a vnitrostátní právo se užije subsidiárně. Zároveň byla rozšířena definice státního zástupce a rozumí se jím i evropský pověřený žalobce, evropský žalobce a evropský nejvyšší žalobce.⁵³ V rámci trestního zákoníku došlo k minimum změn, avšak prostřednictvím novely byla do vnitrostátního právního řádu transponována také směrnice o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie, i zde se však jednalo pouze o dílčí úpravy.

4 Harmonizace trestních sankcí

Harmonizaci trestních sankcí lze zařadit pod zdánlivou europeizaci trestního práva, která je definována jako systematický proces postupného sblížení trestněprávních norem v jednotlivých členských Evropské unie, tedy transformaci stávajících trestněprávních norem v kontextu evropské spolupráce.⁵⁴ Právním základem pro harmonizaci norem trestního práva hmotného je čl. 83 SFEU, který stanoví, že Evropský parlament a Rada EU mohou prostřednictvím směrnic nastavit minimální pravidla pro vymezení trestných činů a sankcí v oblasti mimořádně závažné trestné činnosti s přeshraničním rozměrem z důvodu povahy nebo jejich dopadu či vůli zvláštní potřebě je potírat na komplexním společném základě.⁵⁵ Tyto znaky upravuje čl. 83 odst. 1 SFEU, který všeobecný pojem trestný čin uvádí jako „minimální pravidla týkající se vymezení trestných činů.“ Dle Kratochvíla se tento pojem vyznačuje níže uvedenými znaky:

⁵² ČESKO. Část 12 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství – znění od 1. 1. 2024. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 2024-01-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-283#cast12>

⁵³ ČESKO. § 12 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2024. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 2024-01-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p12-5>

⁵⁴ KMEC, Jiří. Evropské trestní právo: mechanismy europeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského trestního práva. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-535-6, s. 9.

⁵⁵ Čl. 83, odst. 1) Smlouvy o fungování Evropské unie

- materiální znak – obzvláště závažné trestné činnosti
- materiálně-formální znak – přeshraniční rozměrem, který vyplývá z povahy nebo důsledku těchto trestných činů (materiální znak) nebo ze zvláštní potřeby proti nim bojovat na společném základě (formální znak).⁵⁶

Adjektivum minimální v této souvislosti lze vnímat jako známku toho, že členské státy nejsou připraveny vzdát se své svrchovanosti v oblasti trestního práva a přenechat úplnou pravomoc Evropské unii. SFEU tím zároveň prozatím jednoznačně vylučuje možnost plného sjednocení trestního práva. Směrnicemi rozumíme legislativní akty sekundárního práva Evropské unie, které jsou přijímány řádným legislativním postupem Radou Evropské unie a Evropským parlamentem. Na vnitrostátní úrovni jsou směrnice závazné, co do výsledku, kterého má být dosaženo, avšak členskými státy se ponechává pravomoc zvolit si formu či metodu, jíž bude stanoveného výsledku dosaženo. To znamená, že na rozdíl od nařízení není směrnice v členských státech přímo použitelná. Členské státy zpravidla transponují směrnice do svých vnitrostátních řádů pomocí zákona, o nichž poté musí informovat Evropskou komisi, která následně zhodnocuje, zda byla směrnice implementována řádně a bylo umožněno dosažení jejích výsledků. Směrnice mohou stanovovat požadavky na maximální, tedy plnou a minimální harmonizace a mezi těmito je důležité rozlišovat. Co se týká minimální harmonizace, tam směrnice stanovuje požadavky na minimální normy. Členskými státy však nic nebrání stanovit si ve vnitrostátních právních řádech normy vyšší než ty stanovené směrnicí. V případě maximální harmonizace směrnice plně pokrývá věcnou působnost předmětu úpravy, členské státy musí zcela zohlednit její požadavky a zavést tak pravidla totožná s těmi stanovenými směrnicí. To znamená, že možnost odchýlit se od norem obsažených ve směrnici není možná ani směrem k vyšším standardům.⁵⁷

V posledních letech jsou vnitrostátní normy právem Evropské unie ve velké míře harmonizovány, což má mít za důsledek dodržování unijního práva. Členské státy

⁵⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír. České trestní právo hmotné a procesní v evropském právním prostředí: (vybrané problémy). Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4982-6.

⁵⁷ Směrnice Evropské unie. In: EUR-lex [online]. 2022 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/european-union-directives.html>

mají povinnost harmonizované trestní sankce zavést do vnitrostátních právních předpisů a aplikovat je při porušení unijního práva.

Důvodů pro postupnou harmonizaci trestních sankcí je mnoho. Evropská komise zdůrazňuje, že rozdílné sankce napříč členskými státy motivují pachatele k páchání trestné činnosti ve státech s nejmírnějšími sankcemi. Dalším významným důvodem pro harmonizace je skutečnost, že společné normy zesilují důvěru mezi orgány členských států, což v konečném důsledku napomáhá k vzájemnému uznávání trestních rozhodnutí. Zásadním důvodem je, že stanovení trestních sankcí na úrovni Evropské unie usnadňuje prevenci a postihování závažných porušení unijního práva v klíčových oblastech.⁵⁸ Harmonizování sankcí tedy napomáhá tomu, že sankce ukládané při porušování unijního práva budou účinné, přiměřené a odrazující a bude tomu tak napříč členskými státy.

4.1 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1371 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1371 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie (dále jen „směrnice“) byla přijata na základě návrhu Komise dne 5.7.2017. Směrnice obsahuje ustanovení harmonizující skutkové podstaty trestných činů ve finanční oblasti a dále i vnitrostátní trestní sankce stanovené za jejich porušení.

Trestné činy v oblasti podvodů poškozujících finanční zájmy Unie jsou vymezeny v Hlavě II směrnice, přičemž čl. 3 této hlavy definuje podvodné jednání a čl. 4 pak definuje ostatní poškozující trestné činy, jako jsou například praní špinavých peněz, aktivní i pasivní korupce či zpronevěra. Oba články směrnice také členskými státy stanovují povinnost daná jednání kriminalizovat. Směrnice dále stanoví, že členské státy budou jako trestné postihovat návod, pomoc k trestným činům uvedeným v čl. 3 a 4 a stejně tak i pokus těchto trestných činů. Čl. 7 směrnice

⁵⁸ HAVELKA, Libor. Důsledky a limity harmonizace vnitrostátních trestních sankcí prostřednictvím unijního práva: příklad ochrany finančních zájmů Evropské unie. Online. Právník. 2018, roč. 2018, č. 3, s. 187-199. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2018/3/2.Havelka_3_2018.pdf. [cit. 2024-02-11].

vymezuje sankce pro fyzické osoby. Ukládá členským státům povinnost umožnit u trestných činů uvedených v čl. 3 a 4 uložení maximálních trestních sankcí spočívající v trestu odnětí svobody, pokud těmito trestnými činy byla způsobena značná škoda nebo získán značný prospěch pak musí být možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby minimálně čtyři roky. Za značné se považuje pro účely této směrnice škoda způsobená nebo prospěch získaný trestnými činy, pokud převyšuje 100 000 EUR, zvláštní úprava pak platí pro trestné činy proti systému DPH, které za značné platí vždy. Směrnice dále stanoví, že spáchání trestného činu v čl. 3, 4 nebo 5 bude považováno za přitěžující okolnost. Sankce pro právnické osoby jsou vymezeny ve čl. 9 směrnice, který přímo stanovuje některé druhy sankcí, které má být možné ukládat, například zbavení oprávnění pobírat veřejné výhody nebo podpory či uložení soudního dohledu. Důležitý je pak pro účely harmonizace i čl. 12, který stanovuje promlčecí doby pro trestné činy uvedené v čl. 3 a 4 a dále čl. 14, který stanovuje pravidla užití směrnice v součinnosti s jinými právními předpisy EU.⁵⁹

4.1.1 Implementace Směrnice do českého právního řádu

Implementace směrnice do vnitrostátního právního řádu byla provedena novelizací trestního zákoníku provedenou zákonem č. 315/2019 Sb., jenž nabyl účinnosti k 1.12.2019. Hlavním důvodem této novelizace bylo zejména adaptovat do českého právního řádu nástroj posílené spolupráce EU, kterým je Úřad evropského veřejného žalobce, jehož úkolem je vyšetřovat a stíhat pachatele trestných činů proti finančním zájmům Evropské unie právě podle směrnice. Pro účely této kapitoly důležitějším důvodem novelizace trestního zákoníku je pak úprava ustanovení Poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260. Jedná se o jedno z několika málo ustanovení ve vnitrostátním trestním zákoníku, které nechrání pouze vnitrostátní zájmy, ale výlučně finanční zájmy EU.⁶⁰

Vnitrostátní právní úprava plně vyhovuje požadavkům stanoveným Směrnicí v otázce sankcí podle čl. 7 odst. 3 Směrnice, a to více než dostatečně.

⁵⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1371 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie

⁶⁰ JELÍNEK, Jiří. Poškození majetkových zájmů EU po novele trestního zákoníku provedené zákonem č. 315/2019 Sb. Online. Advokátní deník. 2020. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/05/05/poskozeni-majetkovych-zajmu-eu-po-novele-trestniho-zakoniku-provedene-zakonom-c-315-2019-sb/>. [cit. 2024-02-11].

Stejně tak vyhovuje česká trestně právní úprava požadavkům směrnice i v otázce výše škody. Směrnice požaduje horní hranici trestu odnětí svobody ve výši minimálně čtyř let, v případě, že byla způsobena značná škoda či získán značný prospěch. Unijní legislativa sama definuje značnou škodu či prospěch, a to ve výši více než 100 000 EUR, což je při současném kurzu zhruba 2 528 900 Kč. Česká právní úprava stanovuje značnou škodu v § 138 odst. 1 TZ a rozumí se jí škoda ve výši alespoň 500 000 Kč. V tomto směru vnitrostátní právní řád také vyhovuje, dokonce je přísnější než Směrnice.

4.2 Opatření k harmonizaci trestních sankcí a skutkových podstat

4.2.1 Sjednocování minimální horní a spodní hranice trestu odnětí svobody

V článku 7 Směrnice stanovuje trestní sankce pro fyzické osoby, mimo jiné i trest odnětí svobody a jeho minimální horní hranici. Členskými státy ukládá povinnost postihovat trestné činy uvedené v čl. 3 a 4 Směrnice trestem odnětí svobody s horní hranicí trestu alespoň čtyři roky. Původní návrh směrnice dokonce počítal s horními hranice až deset let, konečná podoba směrnice je tedy nakonec výrazně mírnější.⁶¹ Otázkou však je, zda harmonizace minimálních horních hranice bude mít kýžený efekt, vzhledem k tomu, že se jedná o zvyšování trestní represe.

Sjednocování sankcí v členských státech může mít dvě podoby. Členský stát má ve svém vnitrostátním právním řádu dostatečnou sankci a není třeba ji ve vztahu k unijní regulaci již zvyšovat, anebo je minimální horní hranice sankce nižší než v unijní regulaci a členský stát musí přijmout opatření pro její zvýšení. Na tento efekt se zaměřuje výzkum, který zkoumal reálný dopad rámcových rozhodnutí, která obsahovala harmonizační pravidla, v Dánsku, Finsku a Švédsku. Výzkum ukázal, že na základě takřka všech rámcových rozhodnutí bylo nutné zvýšit sankce alespoň v jednom z uvedených států a na základě více než poloviny rámcových rozhodnutí bylo třeba zvýšit sankce ve všech třech výše uvedených státech.⁶² Z výsledků výzkumu tedy lze dovodit, že taková forma harmonizace vede ke zvyšování trestní represe.

⁶¹ Čl. 8 návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 11. 7. 2012 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie, COM(2012) 363 final.

⁶² ELHOLM, Thomas. Does EU Criminal Cooperation Necessarily Mean Increased Repression? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2009, Vol. 17, Iss. 3, s. 191–226.

Minimální horní hranice stanovená Směrnicí nepůsobí nepřiměřeně, obzvláště s ohledem na podmínku nutnosti způsobit trestným činem značnou škodu či získat značný prospěch převyšující 10 000 eur. Avšak úprava minimálních horních hranic trestu odnětí svobody v jiných unijních prepisech může evokovat dojem, že unijní zákonodárce klade důraz především na odstrašovací složku sankce, a to i přes doporučení Rady Evropy⁶³ a navzdory principu přiměřenosti trestních sankcí zakotveném v čl. 49 Listiny základních práv EU.⁶⁴ Příkladem takového prepisu je například směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/62/EU ze dne 15.5.2014 o trestněprávní ochraně eura a jiných měn proti padělání, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2000/383/SVV. Ta ve svém čl. 5 stanovuje u některých trestných činů horní hranici trestu odnětí svobody na nejméně osm let.

Sjednocování minimálních horních hranic trestu odnětí svobody sice napomáhá k sblížení vnitrostátních právních prepisů členských států, avšak otázkou zůstává, zda a případně jak je nakonec ovlivněno ukládání trestů v jednotlivých členských státech. Skutečnost, že minimální horní hranice trestu bude na základě unijních prepisů v některých členských státech zvýšena totiž nutně neznamená, že automaticky dojde i ukládání vyšších trestů. Miklau ilustruje problematiku vlivu formálního stanovení sankcí na příkladu skutečně ukládaných trestů za krádež v Rakousku a Německu. Maximální trest za krádež je mnohem vyšší než v Rakousku, avšak v realitě jsou německé soudy při trestání mírnější než soudy rakouské.⁶⁵

V souvislosti se sblížením trestních sankcí je nutné zmínit také závěry rady z roku 2002 o přístupu, který je třeba uplatnit ve vztahu k harmonizaci trestních sankcí. Rada uvádí, že při snaze o harmonizaci trestních sankcí na úrovni EU je nezbytné zachovat určitou míru flexibility, aby byly respektovány rozdílné právní tradice jednotlivých členských států. Tyto rozdíly odrážejí různé přístupy k trestání, které se časem vyvíjely v jednotlivých členských státech. V případech, kdy se objeví potřeba sblížení trestních sankcí prostřednictvím stanovení minimální

⁶³ Recommendation R (92) 17 of the Council of Europe Committee of Ministers concerning consistency in sentencing.

⁶⁴ Listina základních práv Evropské unie

⁶⁵ MIKLAU, Roland. Approximation of Sanctions within the European Union. In: DAEMS, Tom – VAN ZYL SMIT, Dirk – SNACKEN, Sonja (eds). European Penology? Oxford: Hart Publishing, 2013, s. 115.

horní hranice trestu, Rada stanovila čtyři úrovně. První úroveň zahrnuje horní hranici trestu odnětí svobody v rozmezí jednoho až tří let, druhá úroveň zahrnuje horní hranici trestu odnětí svobody v rozmezí dvou až pěti let, třetí úroveň zahrnuje horní hranici trestu odnětí svobody v rozmezí pěti až deseti let a čtvrtá úroveň zahrnuje horní hranici trestu odnětí svobody v rozmezí deseti let a více.⁶⁶ Neznamená to však, že v každém příslušném přepise by musely být použity všechny čtyři úrovně. Členské státy zároveň mohou přijmout sankce přísnější. Miklau ovšem kritizuje Komisi, která dle jeho názoru v unijních právních aktech plně nereflktuje závěry Rady.⁶⁷ Příkladem je směrnice o obchodování s lidmi, boji proti němu s o ochraně obětí, která se v preambuli explicitně odvolává na výše uvedené závěry Rady, konkrétně pak na sankce úrovně tři a čtyři, avšak v čl. 4 ukládá povinnost státům pro stanovení minimální horní hranice trestu odnětí svobody na pět, respektive deset let, a to bez možnosti jakékoliv flexibility v souladu se závěry Rady.⁶⁸ Stejně tak striktní je v nastavení minimální horní hranice trestu odnětí svobody i směrnice o boji proti pohlavnímu zneužívání a vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, která v preambuli sice deklaruje užití více úrovní trestních sazeb, avšak fakticky opět bez možnosti flexibilnějšího rozpětí.⁶⁹

Harmonizace minimální spodní hranice trestu oproti horní hranici je prozatím pouze na úrovni legislativních návrhů. V původním návrhu Směrnice v čl. 8 bylo obsaženo i sjednocení minimální spodní hranice trestu odnětí svobody, a to za trestné činy, kvůli nimž vznikla výhoda či škoda alespoň 100 000 eur, které měly být podle Směrnice trestány trestem odnětí svobody na minimálně šest měsíců. Do konečného změnění Směrnice se toto ustanovení nedostalo, avšak Směrnice není jediný legislativní návrh Komise, kde bylo navrhováno stanovení minimální spodní hranice trestu. Bylo tomu tak například v návrhu směrnice EP a Rady

⁶⁶ Council of the European Union. Council conclusions of 25 April 2002 on the approach to apply regarding approximation of penalties 9141/200

⁶⁷ MIKLAU, Roland. Approximation of Sanctions within the European Union. In: DAEMS, Tom – VAN ZYL SMIT, Dirk – SNACKEN, Sonja (eds). *European Penology?* Oxford: Hart Publishing, 2013, s. 117–119.

⁶⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a ochraně obětí.

⁶⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92 ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii, která nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady č. 2004/68/SVV.

2014/62/EU ze dne 15. května 2014 o trestněprávní ochraně eura a jiných měn proti padělaní, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2000/383/SVV.

Harmonizační efekt u sjednocování minimálních spodních hranic je dle mého názoru intenzivnější než u stanovování minimálních horních hranic. Jak již bylo výše řečeno, stanovení minimální horní hranice trestu odnětí svobody nemusí mít fakticky vliv na následné ukládání trestů v jednotlivých členských státech, oproti tomu, pokud by byla stanovena minimální spodní hranice trestu, bude zaručeno, že sankce uložené za trestné činy, vyplývající z konkrétních unijních aktů, neklesne pod určitou hranici. Na druhé straně s sebou sjednocování minimálních spodních hranic napříč členskými státy nese určité komplikace, které se týkají například narušení principu individualizace trestu soudcem, na který je v některých členských státech kladen velký důraz. Jako příklad lze uvést Nizozemsko, kde se vláda pokoušela zavést povinné minimální tresty v případech recidivy, avšak návrh čelil tak silné kritikou, že musel být nakonec odvolán.⁷⁰ V roce 2014 byla pro Komisi vypracována studie, která se týká mimo jiné i sjednocování horních a spodních hranic trestů a ta částečně podporuje výše zmíněné závěry. Studie uvádí, že ve velké části členských států soudci disponují širokou diskreční pravomocí z hlediska ukládání trestu. Zároveň také uvádí, že ve většině členských států je rozmezí mezi horní a spodní hranicí dostatečně široké. Autoři studie tedy v jejím závěru doporučují, aby spodní hranice trestů byly stanovovány pouze v případech trestné činnosti s relevantními přitěžujícími okolnostmi, které se přímo vážou na legitimní účel směrnice.⁷¹

Evropská fiskální konfederace („CFE“) k původnímu návrhu Směrnice uplatnila připomínky týkající se pochybností ohledně účinnosti a upozorňovala, že minimální spodní hranice trestu nemusí mít požadovaný efekt, pokud by vnitrostátní soudy porušení směrnice nestíhaly. Taková situace by mohla nastat v případě, kdy by uložení, byť nejnižšího trestu představovalo zjevně nepřiměřený

⁷⁰ ALTENA-DAVIDSEN, Judit. Mandatory Minimum Sentences Coming in through the Back Door? In: Leiden Law Blog [online]. 3. 4. 2013 [cit. 2024-01-14]. Dostupné z: https://www.academia.edu/3362949/Mandatory_Minimum_Sentences_Coming_in_Through_the_Back_Door

⁷¹ European Commission. Study on criminal sanction legislation and practice in representative Member States – Final Report. Online. S. 306. Dostupné z: <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejnupload/News/Final%20Report.pdf>. [cit. 2024-01-14].

trest a z tohoto důvodu by bylo nakonec upuštěno od potrestání. CFE dále upozorňuje také na to, že při stanovení minimálních sankcí je velmi nepravděpodobné, že by se pachatel přiznal ke spáchání trestného činu, protože by to pro něho znamenalo odnětí svobody. Naproti tomu stojí odklony, jako je například dohoda o vině a trestu či narovnání, které umožňují dosažení uhrazení škody způsobené trestným činem, a to při minimálních nákladech.⁷²

Všechny výše zmíněné závěry podporuje také studie zpracovaná pro Komisi v roce 2015, která provedla analýzu minimálních sankcí ve vnitrostátních trestních předpisech členských států. Ze závěrů studie vyplývá, že sjednocování minimálních spodních hranic trestů by bylo spíše kontraproduktivní.⁷³

Aktuálně je Evropská unie v této oblasti zdrženlivá a zdá se, že Evropská komise dbá na výše popsané závěry a v legislativních aktech již minimální spodní hranice nenavrhuje.

Faktické trestání v členských státech ovlivňuje vyjma rozmezí trestních sazeb mnoho dalších faktorů, zejména pak odlišná pravidla pro mimořádné snížení trestu, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné a podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Tyto faktory mohou způsobit, ač by sazba trestu odnětí svobody byla ve všech členských státech plně harmonizována, že reálně ukládané tresty za stejné trestné činy napříč členskými státy budou diametrálně odlišné. Ať už proto, že z důvodů vnitrostátních pravidel bude pachateli trest podmíněně odložen či proto, že pravidla členského státu umožňují po uplynutí určité doby trestu podmíněné propuštění.

4.2.2 Sjednocování skutkových podstat

Harmonizací skutkových podstat usiluje Evropská unie o sjednocování definic trestných činů a jejich pravidla napříč členskými státy. Cílem je tedy zajistit, aby pokud možno všechny členské státy měly v rámci svých vnitrostátních právních řádů stejný názor na to, co předmětné trestné činy znamenají a jaké jsou jejich

⁷² Confédération Fiscale Européenne. Opinion Statement of the CFE on the proposed Directive on the fight against fraud to the EU's financial interests by means of criminal law COM(2012)363 – prepared by the CFE Fiscal Committee, submitted to European institutions.

⁷³ European Commission. Study on criminal sanction legislation and practice in representative Member States – Final Report. Online. S. 311. Dostupné z: <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejnupload/News/Final%20Report.pdf>. [cit. 2024-01-14].

následky.⁷⁴ Sjednocování skutkových podstat pomáhá zajistit, aby předmětné trestné činy byly v různých členských státech postihovány stejným způsobem, což dále prohlubuje a usnadňuje výměnu informací a spolupráci při přeshraničním stíhání trestných činů.⁷⁵

Jedním z nejvýznamnějších institutů trestního práva procesního v oblasti harmonizace skutkových podstat trestných činů je evropský zatýkací rozkaz, který umožňuje přeshraniční stíhání v rámci Evropské unie. U některých závažných forem trestné činnosti již není pro vydání EZR vyžadovaná oboustranná trestnost, avšak v ostatních případech je nutné, aby trestný čin byl definován velmi podobně ve vydávajícím i vykonávajícím členském státě.

Ve vnitrostátním právním řádu České republiky dochází k harmonizaci skutkových podstat trestných činů, tak aby bylo dosahováno požadavků unijních směrnic, především skrze novelizaci trestního zákoníku a jiných dotčených právních předpisů v oblasti trestního práva.⁷⁶

Sjednocování skutkových podstat trestných činů je na úrovni unijního práva upraveno Lisabonskou smlouvou, konkrétně čl. 83 SFEU, který dává právní základ vydávání unijních legislativních aktů vydávaných za účelem sjednocování skutkových podstat jednotlivých trestných činů v právních řádech členských států v oblastech zvláště závažné trestné činnosti s přeshraničním rozměrem vyplývajícím z povahy nebo důsledku takových trestných činů nebo ze zvláštní potřeby bojovat proti nim na společném základě. Čl. 83 odst. 2 SFEU poté zakotvuje druhý právní základ pro vydávání unijních právních aktů. Obsahuje tzv. „flexibilní klauzuli,“ která umožňuje na unijní úrovni přijímat legislativní akty jenž představují minimální harmonizaci skutkových podstat v oblasti trestního práva,

⁷⁴ Harmonisation of national case law and judicial practice: Council of Europe [online]. [cit.13.1.2024]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/national-implementation/thematic-work/harmonisation-national-case-law-judicial-practice>

⁷⁵ Podle čl. 83 odst. 2 Smlouvy o fungování EU mohou směrnice stanovit minimální pravidla pro vymezení trestních sankcí.

⁷⁶ HAVELKA, Libor. Důsledky a limity harmonizace vnitrostátních trestních sankcí prostřednictvím unijního práva: příklad ochrany finančních zájmů Evropské unie. Online. Právník. 2018, roč. 2018, č. 3, s. 187-199. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2018/3/2.Havelka_3_2018.pdf. [cit.2024-02-11].

kteře jsou nezbytné k zajištění účinného vykonávání politiky Evropské unie v oblasti, která byla předmětem harmonizačního opatření.⁷⁷

Směrnice definuje v čl.3 a čl.4 trestné činy poškozující finanční zájmy Unie, které bylo nutné promítnout do českého právního řádu. Jak je již výše popsáno implementace byla provedena novelizací trestního zákoníku provedenou zákonem č. 315/2019 Sb., jenž nabył účinnosti k 1.12.2019. Jedná se o trestný čin Poškození finančních zájmů Evropské unie dle § 260 TZ. Oproti předchozí právní úpravě došlo ve smyslu směrnice k rozšíření ustanovení o neoprávněné použití majetku pořízeného z rozpočtu EU, resp. umožnění neoprávněného použití nebo zadržování majetku pořízeného z evropských rozpočtů. To znamená, že byl novelou rozšířen objekt trestného činu a trestněprávní ochrana byla rozšířena z ochrany finančních zájmů na ochranu majetku, resp. majetkových zájmů Evropské unie. Toto ustanovení tak plně vyhovuje požadavkům Směrnice a dále usnadňuje spolupráci při vzájemném uznávání rozhodnutí v trestních věcech. Změnu trestního zákoníku v oblasti harmonizace skutkových podstat přinesla také tzv. „protiteroristická novela“ trestního zákoníku zákonem č. 455/2016 Sb., jenž nabył účinnosti 1. února 2017. Novela trestního zákoníku mimo jiné reagovala na návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/541 ze dne 15. března 2017 o boji proti terorismu, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV a mění rozhodnutí Rady 2005/671/SVV (dále jen „směrnice o boji proti terorismu“).⁷⁸ V návaznosti na navrhované požadavky v návrhu směrnice o boji proti terorismu došlo účinností zákona č. 455/2016 Sb. k zakotvení tří nových skutkových podstat trestných činů. Jedná se konkrétně o trestný čin financování terorismu dle § 321d TZ, trestný čin podpory a propagace terorismu dle § 321e TZ a trestný čin vyhrožování teroristickým trestným činem dle § 321f TZ. Přijetím protiteroristické novely došlo k adekvátní harmonizaci vnitrostátního trestního práva hmotného s požadavky unijních právních nástrojů a zároveň přijetí opět usnadňuje spolupráci v trestních věcech a vzájemné uznávání rozsudků. Druhou novelou, která reagovala na již přijatou směrnici o boji proti terorismu byl zákon č.

⁷⁷ Čl. 83 odst. 2 Smlouvy o fungování EU

⁷⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 455/ 2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/ 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

287/2018 Sb., který do vnitrostátního právního řádu zakotvil další ustanovení, tak aby plně vyhovovala požadavkům směrnice boji proti terorismu.

4.3 Sjednocování institutů obecné části trestního práva

Dalším faktorem ovlivňujícím reálnou výši uložené sankce nebo, i to, zda bude sankce vůbec uložena, jsou rozdílná vnitrostátní pravidla upravující trestání pokusu trestného činu a pravidla pro posuzování souběhu trestných činů, promlčení či například účasti na trestném činu. Evropská unie se snaží proti těmto potenciálně negativním faktorům bojovat, a proto Směrnice v čl. 5 ukládá členským státům povinnost přijmout nezbytná opatření, aby návod a pomoc k trestným činům uvedeným v čl. 3 a 4 Směrnice byly postihovány jako trestný čin, ke kterému směřovaly a dále také, aby pokus o spáchání trestných činů podle čl. 3 a čl. 4 odst. 3 byl postihován jako trestný čin k němuž směřoval. Tato úprava napomáhá dalšímu sjednocování trestního práva v členských státech a usiluje o to, aby úprava pokusu o trestný čin dle Směrnice napříč členskými státy, pokud možno korespondovala.⁷⁹

Pro odstraňování rozdílů mezi jednotlivými vnitrostátními právními systémy je nutné harmonizovat nejen pravidla trestání těchto institutů, ale optimálně definici obecných institutů. Každý stát totiž definuje ve svých právních rádech tyto instituty odlišně. Jednání, které v jednom členském státě naplňuje podmínky pokusu trestného činu, může být v jiném členském státě kvalifikováno jiným způsobem a může docházet k prolínání se s jiným vývojovým stádiem trestného činu či s jednotlivými formami účastenství. Může se však také stát, že jednání, které bylo v jednom členském státě definováno jako pokus, nebude v jiném členském státě trestněprávně postihnutelné.

Obecně platí, že vnitrostátní právní systémy členských států kriminalizují pokus o trestný čin, avšak často stanovují pouze základní podmínky a interpretační problémy jsou řešeny ad hoc teorií či judikaturou. Způsob zakotvení institutu pokusu o trestný čin se napříč členskými státy poněkud liší. V České republice⁸⁰

⁷⁹ Čl. 5 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1371 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie

⁸⁰ § 21 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

a stejně tak i například v Belgii⁸¹ či Francii⁸² je pokus zakotven jedním ustanovením trestního zákona. Oproti tomu například ve Velké Británii,⁸³ je institut pokusu upraven samostatným zákonem, což poukazuje na větší komplexnost úpravy, než je tomu v kontinentální Evropě.⁸⁴

Rozdíl mezi přístupy jednotlivých členských států k pokusům o trestný čin se zabývá studie N. Hustin-Denise a D. Spielmann. Ti srovnávali přístupy k nedokonaným trestným činům v Belgii, Francii, Lucembursku, Nizozemí, Velké Británii, Německu, Španělsku a Itálii. Na základě výsledků poté rozdělily výše uvedené státy na dvě skupiny, podle principu na jehož základě státy postihují pokus o trestný čin. Do první skupiny autoři řadí Velkou Británii, Nizozemí a částečně pak i Itálii a Španělsko, kde převažuje subjektivní pojetí a rozhodujícím principem, na jehož základě je pokus trestán, je úmysl pachatele.⁸⁵ Autoři ilustrují daný jev na případu Regina proti Shivpuri, v němž britská Sněmovna lordů rozhodla, že lze postihovat i jednání, kdy osoba importovala do země látku, k které byla přesvědčena, že je drogou, i přes to, že se v skutečnosti o drogu nejednalo.⁸⁶ Do druhé skupiny poté autoři řadí Francii, Belgii, Lucembursko a Německo, kde je naopak velmi důležitý materiální prvek, tedy nikoliv samotný úmysl spáchat trestný čin, ale až faktický projev úmyslu počátkem protiprávního jednání.⁸⁷

Mimo rozdílné trestání přípravy či pokusu může představovat potíže také rozdílný náhled členských států na problematiku mnohosti trestných činů, tedy souběh a recidivu.

Závěrem lze říct, že je zde snaha Evropské unie harmonizovat trestní sankce za porušení unijního práva v členských státech, avšak otázkou zůstává, zda je tato forma harmonizace nejefektivnějším způsobem sjednocování. Trestní politika

⁸¹ Čl. 51 Code pénal (trestního zákoníku Belgie). Aktuální verze dostupná z: <<http://www.ejustice.just.fgov.be/>>.

⁸² Čl. 121–5 Code pénal (trestního zákoníku Francie). Aktuální verze dostupná z: <<http://legifrance.gouv.fr/>>.

⁸³ Velká Británie sice již není členským státem Evropské unie, avšak do nedávna byla a je zajímavé podívat se i na její úpravu, vzhledem k tomu, že je ve Velké Británii uplatňován angloamerický právní systém.

⁸⁴ Criminal Attempts Act 1981. Dostupné z: <<http://www.legislation.gov.uk/>>.

⁸⁵ HUSTIN-DENIS, Nathalie – SPIELMANN, Dean. L'infraction inachevée en droit pénal comparé. Brusel: Bruylant, 1998, s. 21-68.

⁸⁶ Regina v Shivpuri [1986] UKHL 2, [1987] AC 1. Dostupné z: <<http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1986/2.html>>.

⁸⁷ HUSTIN-DENIS, Nathalie – SPIELMANN, Dean. L'infraction inachevée en droit pénal comparé. Brusel: Bruylant, 1998. s. 69-126

Evropské unie by měla být v první řadě založena na důkladné analýze situace v členských státech, aby bylo možné určit, zda jsou cíle sledované unijními právními akty opravdu ohroženy vnitrostátní právní úpravou. Nelze vycházet pouze z vnitrostátních trestních sankcí, ale je nutné srovnávat trestání trestných činů v jednotlivých členských státech. Skutečnost, že členský stát formálně zakotvuje vysokou horní hranici, nutně neznamená, že jsou reálně ukládány tresty na této hranici, a naopak nelze vyloučit variantu, že navzdory nízkým sankcím se členskému státu nedaří vymáhat dodržování unijního práva jinými preventivními mechanismy. Pokud by analýza ukázala, že cíle sledované unijní úpravou nejsou dosahovány právě z důvodu odlišných či nedostatečných sankcí, pak může být jejich harmonizace legitimní prostředek pro dosažení unijních cílů. Při stanovování sankce by měl unijní zákonodárce dbát na všechny účely sankce, jako například prevence budoucího protiprávního jednání či odstranění stavu vzniklého trestným činem, nikoliv jen na odstrašující funkci.

Z výše uvedených důvodů by dle mého názoru měla Evropská unie klást větší důraz na zjištění stavu trestních sankcí v členských státech a postupovat při harmonizaci obezřetně.

5 Úprava hate crimes

5.1 Pojem hate crime

Hate crimes, v českém překladu trestné činy z nenávisti nemají jednotnou definici, avšak obecně lze říct, že se jedná o takové jednání, jež je motivováno určitým nenávistným předsudkem. Jacobs a Potter zdůrazňují, že trestný čin není motivovaný samotnou nenávistí, ale je založen právě na předpojatosti a předsudcích. Z tohoto důvodu se často užívá také pojem „předsudečné trestné činy.“⁸⁸ Pojem hate crime vznikl ve Spojených státech amerických, a to přijetím Civil Rights Act v roce 1964, avšak do prvních zákonů se dostal až v 80. letech 20. století.

Je vhodné uvést také definici mezinárodní organizace OBSE, respektive jejího Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva (dále jen „ODIHR“), který se touto

⁸⁸ JACOBS, James B.; POTTER, Kimberly. Hate Crimes: Criminal Law and Identity Politics. Oxford: Oxford University Press, 1998, s. 11.

problematikou zabývá. Vzhledem k členství České republiky v OBSE považují na místě jeho perspektivu uvést. ODIHR definuje hate crimes jako trestné činy motivované předsudkem nebo předpojatostí vůči určité skupině osob, zároveň však klade důraz na dvě roviny. První rovinou je skutečnost, že jednání musí naplňovat znaky trestného činu v rámci vnitrostátního práva a druhá rovina je naplněna, pokud je čin motivován předsudkem.⁸⁹ Co se druhé roviny týče, ODIHR rozlišuje šest základních kategorií předsudků či motivací: rasismus a xenofobie; předsudek vůči Romům a Sinti; antisemitismus; předsudek vůči muslimům; předsudek vůči křesťanům a příslušníkům jiných náboženství a v neposlední řadě předsudek vůči ostatním skupinám.⁹⁰

Zajímavý je i výklad uváděn ve Webstrově slovníku, kde je definice rozdělena na běžnou a právní. Běžná definice uvádí, že hate crime je jakýkoliv z různých trestných činů (jako je např. napadení), pokud je motivován nenávisť vůči oběti na základě sociálních charakteristik (jako je barva pleti, vyznání, pohlaví, sexuální orientace nebo národnost). Dle právní definice Websterova slovníku je hate crime trestný čin, který narušuje občanská práva oběti a který je motivován nenávisť k rase, náboženství, vyznání, původu, sexuální orientaci nebo pohlaví oběti.⁹¹

Jak je již výše uvedeno, do českého jazyka se termín hate crime nejčastěji překládá jako trestný čin z nenávisť. Existují však i alternativní překlady, jako například předsudečné zločiny nebo rasové či etnické násilí. Relevantní dokumenty pak užívají termín trestná činnost páchaná z rasových, národnostních a jiných nenávisťných pohnutek.⁹² Herczeg považuje za trestné činy motivované rasou, etnickým původem, náboženstvím a jinou nenávisť následující trestné činy⁹³:

1. Násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci podle § 352 TZ
2. Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny obyvatel podle § 355 TZ

⁸⁹ OSCE ODIHR. Hate Crime Laws. A Practical Guide [online]. Warsaw: OSCE ODIHR, 2009, s. 16 [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: <http://www.osce.org/odihr/36426?download=true>

⁹⁰ OSCE ODIHR Hate Crime Reporting. What is hate crime [online]. OSCE ODIHR [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: <http://hatecrime.osce.org/what-hate-crime>

⁹¹ Hate crime. In: Merriam-Webster Dictionary [online]. [cit. 26. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/hate%20crime>

⁹² HERCZEG, Jiří. Trestné činy z nenávisť: právní monografie. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-311-9, s. 10-11.

⁹³ HERCZEG, Jiří. Trestné činy z nenávisť: právní monografie. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-311-9, s. 12.

3. Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo omezování jejich práv a svobod podle § 356 TZ
4. Vraždy podle § 140 TZ
5. Ublížení na zdraví podle § 146 TZ
6. Vydírání podle § 175 TZ
7. Poškozování cizí věci podle § 228 TZ
8. Genocidium podle § 400 TZ
9. Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 TZ

Dále uvádí, že charakteristickým rysem výše uvedených trestných činů je ideová motivace pachatele, přičemž většinou chybí i materiální pohnutka. Pachatel tedy zpravidla neusiluje o osobní obohacení a je ochoten přinášet oběti pro dosažení svých cílů. Tuto skupinu trestných činů tedy odlišuje od běžné kriminality absence motivace ekonomickým ziskem či uspokojení pudových potřeb.⁹⁴

Herczeg definuje v českém prostředí hate crime jako „*protiprávní jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu a jeho pohnutkou je apriorní nenávist pachatele vyplývající z příslušnosti oběti útoku k určité rase, národnosti, etnické skupině, náboženství, třídě či jiné sociální skupině.*“⁹⁵

Pro srovnání s Herczegovou definicí lze uvést také definici Kláry Kalibové z nevládní organizace In IUSTITIA, která se dlouhodobě zabývá právě problematikou hate crimes. Kalibová za hate crime označuje „*takové jednání, které dosahuje intenzity trestného činu a je motivováno rasistickou, náboženskou, etnickou nesnášenlivostí nebo nesnášenlivostí vůči jinému z důvodu jeho věku, zdravotního stavu, politického přesvědčení či subkulturní příslušnosti.*“⁹⁶

⁹⁴ HERCZEG, Jiří. Trestné činy z nenávisti: právní monografie. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-311-9, s. 10.

⁹⁵ HERCZEG, Jiří. Trestné činy z nenávisti: právní monografie. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-311-9, s. 11.

⁹⁶ KALIBOVÁ, Klára. Násilí z nenávisti a média. In: KALIBOVÁ, Klára (ed.). Násilí z nenávisti, rasismus a média: jak nepsat černobíle o barevném světě [online]. Praha: In IUSTITIA, 2011, s. 12 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: <https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2021/04/in-iustitia-publikace-media.pdf>

5.2 Hate crime v Evropské unii

Problematika hate crimes je v dnešní době velkým tématem, které rezonuje nejen v jednotlivých členských státech, ale také na půdě Evropské unie. Setkáváme se s nárůstem trestných činů, které spadají pod definici hate crime a jednotlivé členské státy často tuto problematiku ve svých vnitrostátních rádech upravují. Například trestný čin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 TZ. Avšak bohužel mezi členskými státy nepanuje všeobecná shoda na definici a následné kriminalizaci takových trestných činů, což ztěžuje nejen jejich přeshraniční stíhání, ale také vzájemné uznávání rozsudků. Z tohoto důvodů stále více států volá po legislativní úpravě hate crimes na unijní úrovni.

Zásadním krokem, který Evropská unie k postihování trestných činů z nenávisti provedla, bylo přijetí Rámcového rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie (dále jen „rámcové rozhodnutí“) prostřednictvím trestního práva, které je stále účinné. Jedná se o specifický sekundární akt EU s nepřímým účinkem, které zavazuje členské státy Evropské unie.⁹⁷ Cílem rámcového rozhodnutí byla harmonizace právní regulace týkající se rasismu a xenofobie na úrovni Evropské unie⁹⁸, konkrétně pak zakotvení povinnosti trestněprávně stíhat projevy rasismu a xenofobie, které jsou rámcovým rozhodnutím považovány za zvlášť závažné.⁹⁹ Rámcové rozhodnutí ve svém čl. 4 dále po členských státech vyžaduje, aby kriminalizovaly nenávistné verbální projevy, v rétorice v Evropské unie jsou nazývány jako hate speech. Jedná se o projevy, které podněcují k násilí nebo nenávisti na základě rasy, barvy pleti, náboženského vyznání, původu nebo národnostního či etnického původu.¹⁰⁰ Dále rámcové rozhodnutí ukládá členským státům povinnost zajistit u jiných trestných činů než nenávistných verbálních projevů, aby rasistické a xenofobní pohnutky byly považovány za přitěžující okolnost nebo aby se k nim alespoň přihlíželo při stanovování trestu. V českém

⁹⁷ Rámcová rozhodnutí jsou historickou formou sekundárních právních aktů Evropské unie, jež byly vydávány v oblasti policejní a justiční spolupráce ve věcech trestních. Svou povahou se rámcová rozhodnutí nejvíce podobají směrnicím, jelikož zavazují členské státy Evropské unie co do vytyčeného cíle a nikoliv co do způsobu naplnění daného cíle.

⁹⁸ Srov. 1. a 5. bod odůvodnění rámcového rozhodnutí

⁹⁹ Srov. 6. bod odůvodnění rámcového rozhodnutí

¹⁰⁰ čl. 1 rámcového rozhodnutí

právním řádu by bylo možné tyto požadavky rámcového rozhodnutí přiřadit k trestnému činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 TZ a dále i k trestnému činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 TZ.

Další unijní iniciativou v oblasti potírání hate crimes jsou různé akční plány a strategie. Nejdůležitějšími v této oblasti jsou pak akční plán EU proti rasismu na období 2020-2025¹⁰¹, strategie pro boj proti antisemitismu a podporu židovského života v EU¹⁰², dále strategie pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020-2025.¹⁰³ Všechny tyto iniciativy poukazují na potřebu zajistit na úrovni Evropské unie potřebnou odezvu v oblasti trestního práva nejen na nenávistné verbální projevy, neboli hate speech, ale také na trestné činy nenávisti, tedy hate crimes, které nejsou motivovány rasismem či xenofobií, zejména pak na trestné činy z nenávisti na základě pohlaví, sexuální orientace, věku a zdravotního postižení. Jedná se o důvody, které stanovuje čl. 19 odst. 1 SFEU a který odkazuje na boj proti diskriminaci prostřednictvím opatření Evropské unie.

Do kategorie opatření na evropské úrovni patří také tzv. soft law zdroj, kterým je Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI), působící na půdě Rady Evropy. K jejímu ustanovení došlo již v roce 1993 Vídeňskou deklarací v rámci Summitu představitelů členských států Rady Evropy a její činnost zahrnuje zejména sledování situace v členských státech Rady Evropy a vytváření politik pomocí Obecných politických doporučení. Mezi nejvýznamnější doporučení patří

¹⁰¹Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů, „Unie rovnosti: Akční plán EU proti rasismu na období 2020–2025“, COM/2020/565 final. [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: [EUR-Lex - 52020DC0565 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

¹⁰²Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů ze dne 5. října 2021 „Strategie EU pro boj proti antisemitismu a podporu židovského života (2021– 2030)“, COM/2021/615 final. [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: [EUR-Lex - 52021DC0615 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

¹⁰³Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů ze dne 12. listopadu 2020 „Unie rovnosti: strategie pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020–2025“, COM/3030/698 final. [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: [Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke „sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Unie rovnosti: strategie pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020–2025“ \[COM\(2020\) 698 final\] \(europa.eu\)](#)

Obecné politické doporučení č. 6 o boji proti šíření rasistických, xenofobních a antisemitských materiálů po internetu z roku 2020.¹⁰⁴

5.3 Potřeba rozšířit seznam trestných činů EU o hate speech a hate crime

Čl. 83 odst. 1 dává Radě EU speciální pravomoc k rozšíření seznamu trestných činů EU o další oblast, pokud tyto trestné činy splňují určitá kritéria. Nová oblast trestné činnosti se musí týkat mimořádně závažné trestné činnosti s přeshraničním rozměrem z důvodu povahy nebo dopadu těchto trestných činů nebo kvůli zvláštní potřebě potírat ji na společném základě.

Hate crime a hate speech jsou obecně uznávány jako oblast trestné činnosti na mezinárodní úrovni. Ukazuje to například Všeobecné politické doporučení č. 15 o boji proti nenávistným verbálním projevům, které vydala v roce 2015 Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti v rámci Rady Evropy, které nenávistné verbální projevy blíže specifikuje.

Unijní právo do dnešního dne neobsahuje právní definici hate speech a hate crime jako takových. Rámcové rozhodnutí v této oblasti definuje ve smyslu trestního práva nejzávažnější formy rasismu a xenofobie. Podle rámcového rozhodnutí rozumíme pod pojmem hate speech projevy, které se týkají veřejného podněcování k násilí nebo nenávisti namířeným proti skupině či příslušníkovi takové skupiny, která je vymezena rasou, barvou pleti, náboženským vyznáním, původem nebo národnostním či etnickým původem.¹⁰⁵ Pojem hate crime není v rámcovém rozhodnutí přímo definován, avšak ze znění čl. 4 rámcového rozhodnutí lze odvodit, že trestným činem z nenávisti se rozumí jakýkoliv trestný čin, s výjimkou nenávistných verbálních projevů, který byl spáchaný z rasistické nebo xenofobní pohnutky, lze také definovat jako předsudečnou pohnutku.¹⁰⁶

Hlavními znaky obou pojmů jsou předsudečné pohnutky a nenávist. Protiprávní jednání je motivováno právě předsudky k určité skupině osob, která má určité charakteristiky a míří na „identitu“ a integritu oběti, zároveň tímto jednáním pachatel vysílá zprávu, že „poselství“ aktu není adresované pouze cílové oběti,

¹⁰⁴ ECRI, Obecné politické doporučení č. 6 o boji proti šíření rasistických, xenofobních a antisemitských materiálů po internetu, CRI(2001)1.

¹⁰⁵ Čl. 1 odst. 1 písm. a) rámcového rozhodnutí

¹⁰⁶ Čl. 4 rámcového rozhodnutí

ale celé skupině osob se stejnou charakteristikou. Je tedy klíčové zkoumat motiv trestné činnosti, aby bylo možné trestné činy odlišit od ostatních trestných činů a zároveň specifikovat jejich vyšší závažnost, právě s ohledem na dopad nejen na cílovou oběť, ale celou skupinu osob. Nenávist je základním znakem nejen hate speech, ale také hate crimes. Přímo vede ke snižování a ohrožování lidské důstojnosti oběti a popírá její rovné postavení ve společnosti, což je jedním ze základních principů, na kterých je Evropská unie postavena.

Hate crime a hate speech mají zvláštní znak, kterým je nenávist zaměřená proti osobám nebo skupinám osob, které mají společné chráněné znaky či jsou tak vnímány. Díky tomuto zvláštnímu znaku lze hate crime i hate speech považovat za oblast trestné činnosti ve smyslu čl. 83 odst. 1 SFEU. Cílem kriminalizace těchto jednání na unijní úrovni je právě boj proti nenávisti, která je spojujícím prvkem obou jednání.

Rozpor se základními právy Evropské unie, které jsou zakotveny v čl. 2 a 6 SFEU, jakož i v Listině je dalším prvkem spojující hate crime a hate speech. Obě jednání mají zvláště závažný dopad na jednotlivé oběti a jejich komunity, potažmo i na celou společnost. Oběti je trestným činem přímo mířeno na charakterové znaky, které jsou přímo součástí její identity. Zároveň tato oblast trestné činnosti představuje hrozbu pro demokratické hodnoty a narušuje základní lidská práva.

Dalším následkem hate crime i hate speech, který podporuje potřebu oba trestné činy zařadit do seznamu, je riziko eskalace konfliktu. Toto riziko zahrnuje nejen bezpečnostní hledisko, které se týká ochrany bezpečnosti a veřejného pořádku, ale také další stupeň výše zmíněného dopadu hate crime na zasaženou komunitu a poškození společenské koheze. Pokud státní orgány nejsou schopné adekvátně a účinně reagovat na trestné činy z nenávisti včas, může to vést k dalšímu napětí ve společnosti, které se může projevit formou sebeozbrojování a odvet.¹⁰⁷ Mezietské napětí a konflikty mohou eskalovat do vnitrostátních nebo dokonce mezinárodních konfliktů. Koncepce tzv. škály předsudků (*scale of prejudice*), představená psychologem Gordonem Allportem v roce 1954 a později

¹⁰⁷ OSCE ODIHR. Hate Crime Laws. A Practical Guide [online]. Warsaw: OSCE ODIHR, 2009. [cit. 2024-01-10]. Dostupné z: <http://www.osce.org/odihr/36426?download=true>

přepřacovaná do podoby pyramidu nenávisť¹⁰⁸, ukazuje na riziko genocidy jako nejvyššího možného rizika trestných činů z nenávisť. Tato koncepce ilustruje postupnou eskalaci od (1) mírných forem předsudkového chování nevědomého charakteru (stereotypizace, předsudečné vtípy, pomluvy atd.), přes (2) vážnější projevy předsudků (předsudečné urážky, přiřazování viny, zesměšňování, dehumanizace atd.), (3) diskriminaci (v práci, ve školství atd.), (4) fyzického násilí (útoky, vandalství, vyhrožování), (5) extrémního násilí vůči jednotlivcům (vražda, znásilnění) až po (6) genocidu.

Agentura EU pro základní lidská práva (dále jen „FRA“) v roce 2020 vyhotovila dotazník, který cílil na LGBTIQ osoby a jejich zkušenosti s hate crime a hate speech. Každý desátý respondent (11 %) uvedl, že byl fyzicky nebo sexuálně napaden, protože patřil do LGBTIQ komunity, transgender a intersexuální osoby pak zažívali fyzické či sexuální útoky častěji, a to až o polovinu. Dále 51 % respondentů ve věku od 15 do 17 let uvedlo, že byli obtěžováni ve škole.

Avšak data, která máme momentálně k dispozici nejsou zcela odpovídající skutečnosti, jelikož jen minimum obětí nahlásí trestné činy policejnímu či jinému odpovědnému subjektu. Podle průzkumu FRA byl nahlášen jeden z pěti případů fyzického či sexuálního násilí proti osobám z LGBTIQ komunity.¹⁰⁹

O přeshraničním rozměru hate crime a hate speech vypovídá jejich povaha i dopad, jakož i existence zvláštní potřeby potírat je na společném základě. Hate speech má často povahu jednání páchaného v online prostoru, například prostřednictvím sociálních sítí. To znamená, že jejich šíření je velmi snadné a jsou dostupné kdekoli po celém světě. Je tedy snadné pro různá extremistická uskupení své názory prostřednictvím internetu šířit nezávisle na státních hranicích a dosahovat tak mnohem větší pozornosti. Jako příklad lze uvést finskou pravicově-extremistickou skupinu Ódinovi vojáci, která se vymezuje proti muslimům a uprchlíkům a jejich názory se šíří až do Spojených států amerických, kde se

¹⁰⁸ ALLPORT, Gordon Willard. o povaze předsudků. 1.vyd. Praha: Prostor, 2004. Viz též z této koncepce odvozená tzv. „pyramida nenávisť“ (Pyramid of Hate) prezentována Antidefamační ligou (ADL) dostupná na <https://www.adl.org/sites/default/files/documents/pyramid-of-hate.pdf> [cit. 2024-01-10].

¹⁰⁹ FRA, EU-LGBTI II, „A long way to go for LGBTI equality“ (Dlouhá cesta k rovnosti LGBTI osob), [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality_en.pdf

vytvořila samostatná odnož této skupiny.¹¹⁰ Na přeshraniční rozměr hate speech upozorňují Komisi i nezávislé organizace jako například Anti-Defamation League a ilustrují tuto problematiku na konkrétních příkladech. Jako příklad přeshraničního charakteru hate speech lze dále uvést kampaň s názvem #DefendEurope francouzského ultrapravicového hnutí „Nouvelle Droite,“ která poukazuje na rozsah přeshraniční spolupráce a mobilizace krajní pravice po celém světě či britskou teroristickou organizaci „National Action,“ která vyzývala radikály z ostatních zemí, aby se účastnili jejích násilných pouličních aktivit a také se účastnila extremistických pochodů v Německu, Litvě a Lotyšsku.¹¹¹

Přeshraniční rozměr hate crime přímo souvisí s přeshraničním rozměrem hate speech. Nenávistné extremistické ideologie se šíří online a může se jednat o skupiny složené ze členů z více zemí. Tyto mezinárodní skupiny pak mohou inspirovat, organizovat či přímo páchat útoky založené na nenávisti a předsudcích. Jako příklad pro přeshraniční rozměr trestné činnosti z nenávisti lze uvést čin spáchaný Andersem Breivikem, který v roce 2011 v Norsku po zveřejnění manifesta proti imigrantům a muslimům, zabil 77 lidí. Čtyři roky poté zabil Dylann Roof devět afroamerických občanů v Jižní Karolíně ve Spojených státech amerických. Těmito činy se inspiroval Brenton Tarrant, který v roce 2019 spáchal útoky na dvě mešity na Novém Zélandu a při těchto útocích zabil 51 muslimů. Tarrant zveřejnil manifesto „The Great Replacment,“ ve kterém jmenuje oba výše zmíněné muže.¹¹² Tento případ ukazuje na to, že přeshraniční rozměr hate crime spočívá i v radikalizaci napříč jednotlivými státy. Zároveň může vysoká publicita podobných činů vést k páchaní podobných trestných činů.

Všechny výše zmíněné okolnosti dokazují, že existuje zvláštní potřeba potírat nenávistné verbální projevy a trestné činy z nenávisti na společném základě.

¹¹⁰ ANTI-DEFAMATION LEAGUE. *Soldiers of Odin USA – The Extreme European Anti-Refugee Group Comes to America* [online]. 2016. [cit. 2024-01-16]. Dostupné z: <https://www.adl.org/sites/default/files/documents/assets/pdf/combating-hate/Soldiers-of-Odin-USA-Report-web.pdf>

¹¹¹ Studie na podporu iniciativy Komise k rozšíření seznamu trestných činů EU uvedeného v čl. 83 odst. 1 SFEU o nenávistné verbální projevy a trestné činy z nenávisti (dále jen „podpůrná studie“). Úřad pro publikace Evropské unie, 2021. [cit. 2024-01-16]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/f866de4e-57de-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-en>, oddíl 4.3.4

¹¹² ANTI-DEFAMATION LEAGUE. *Hate Beyond Borders: The Internationalization of White Supremacy* [online]. [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.adl.org/resources/report/hate-beyond-borders-internationalization-white-supremacy#european-influencers->

Rozdíly ve vnitrostátní kriminalizaci hate speech a hate crime dále podporují efekt přelévání a mohou vyvolat dojem, že činy nejsou brány dostatečně vážně. Problémy vyplývající z nezajištění společného přístupu ke kriminalizaci těchto činů mohou dopadat také na oběti trestných činů a jejich nerovnoměrnou ochranu v Evropské unii, jelikož pouze osoby, které jsou uznány obětí trestného činu mají přístup k opatřením na jejich ochranu a podporu stanovené unijním právem.¹¹³ Dle mého názoru by tedy bylo vhodné oba trestné činy zařadit do seznamu trestných činů EU, aby bylo možné je efektivně sledovat a potírat.

Evropská komise byla v posledních letech v této oblasti velmi iniciativní a v prosinci roku 2021 předložila iniciativu na rozšíření seznamu trestných činů EU právě o nenávistné verbální projevy a trestné činy z nenávisti.¹¹⁴ Návrh se zatím nepodařilo schválit, jelikož Rada EU může schválit rozšíření seznamu trestných činů pouze jednomyslným rozhodnutím všech zástupců vlád členských států. Potřebného konsensu však nebylo dosaženo a přijetí tohoto rozhodnutí je blokováno zástupci vlád Polska a Maďarska. Ti byli koncem roku 2022 vyzváni europoslanci, aby rozhodnutí přestali blokovat a Rada EU tak mohla nenávistné verbální projevy a trestné činy z nenávisti zařadit na seznamu trestných činů EU.¹¹⁵ Evropská komise se chystá návrh znovu předložit, a to zejména z důvodu vysokého nárůstu obou forem předsudečné trestné činnosti. Nárůst hate speech a hate crime v posledním půl roce sledujeme zejména v souvislosti s válečným konfliktem mezi teroristickým hnutím Hamás a Izraelem na Blízkém východě. Evropská komise uvádí, že hlavním cílem útoků jsou totiž právě židovské a muslimské komunity, a to i na území Evropské unie.¹¹⁶ K rozšíření seznamu

¹¹³SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ Inkluzivnější a bezpečnější Evropa: rozšíření seznamu trestných činů EU o nenávistné verbální projevy a trestné činy z nenávisti. In: . 2021. Dostupné také z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original?docid=101976&varid=85561&fileid=94344#page8>

¹¹⁴ EVROPSKÝ PARLAMENT. Proposals to extend the list of EU crimes to all forms of hate crime and hate speech. In: . 2021. Dostupné také z: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-new-push-for-european-democracy/file-hate-crimes-and-hate-speech>

¹¹⁵ *Poslanci vyzývají vlády EU, aby bojovaly proti nenávisti a trestným činům vůči LGBTIQ+ osobám*[online]. In: . 2022 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20221017IPR43903/ep-vyzyva-vlady-eu-aby-bojovaly-proti-nenavisti-a-trestnym-cinum-vuci-lgbtqi>

¹¹⁶ PLEVÁK, Ondřej. V Evropě přibývá projevů nenávisti, EU je chce zařadit mezi eurozločiny. Státy váhají. Online. *Euractiv*. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/v-evrope-pribyva-projevu-nenavisti-eu-je-chce-zaradit-mez-eurozlociny-staty-vahaji/>. [cit. 2024-02-17].

trestných činů EU vyzývá Radu EU také Evropský parlament, který je většinově pro rozšíření onoho seznamu a ve své zprávě Radu EU dále vyzývají, aby rozhodnutí o rozšíření přijala aktivací tzv. „překlenovacího ustanovení“ a tím obešla požadavek na jednomyslné schválení.

5.3.1 Reakce členských států

Členské státy postupem času reagují na výše popsany fenomen postupnou kriminalizací určitých forem hate crime a hate speech, což dle mého názoru poukazuje na obecný společenský nesouhlas s takovým jednáním a zároveň dokazuje zvláštní závažnost a nebezpečnost takového jednání.

Po přijetí rámcového rozhodnutí, které bylo nutné určitým způsobem implementovat do vnitrostátních právních řádů, všechny členské státy kriminalizovaly nenávistné verbální projevy, tedy hate speech, na základě rasy, barvy pleti, náboženského vyznání, původu, národnostního či etnického původu. Některé státy dále kriminalizovali nenávistné verbální projevy týkající se jiných charakteristik. 20 členských států postihuje nenávistné verbální projevy týkající se sexuální orientace¹¹⁷ a 17 členských států týkající se pohlaví/genderu.¹¹⁸ 14 členských států postihuje nenávistné verbální projevy týkající se zdravotního postižení¹¹⁹ a 6 členských států týkající se věku.¹²⁰ 8 členských států poté kriminalizovalo nenávistné verbální projevy, jako alternativu, aniž by vymezilo chráněné znaky dotčených skupin a ponechalo tak trestání nenávistných verbálních projevů otevřené s cílem hájit zájmy všech menšin či částí populace na území státu. Například německé trestní právo postihuje nenávistné verbální projevy nejen vůči skupinám osob se společnými charakteristikami, ale i vůči části obyvatelstva.¹²¹

Trestné činy z nenávisti neboli hate crime, jsou ve většině členských států v určité míře upraveny, a to buď jako individuální delikty v rámci skupiny trestných činů, nebo jako obecná přitěžující okolnost v rámci předsudečně motivovaných

¹¹⁷ BE, DK, EE, IE, EL, ES, FR, HR, CY, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PT, SI, SK, FI, SE.

¹¹⁸ BE, EE, ES, FR, HR, CY, LV, LT, LU, MT, NL, AT, PT a SI

¹¹⁹ BE, EL, ES, FR, HR, LV, LT, LU, HU, NL, AT, PT, SI, FI.

¹²⁰ BE, ES, LV, LT, LU, AT.

¹²¹ § 130 Volksveretzung Spolková republika Německo, trestní zákoník (StGB), ve znění ze dne 13. listopadu 1998 (BGBl. I S. 3322), který byl změněn skrze § 3 zákona ze dne 2. října 2009 (BGBl. I S. 3214). In: juris.de [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/criminal_code_germany_de_1.pdf

trestných činů. členské státy obecně postihují trestné činy z nenávisti z důvodu rasy, barvy pleti, náboženského vyznání, původu nebo národnostního či etnického původu, což je výsledkem implementace rámcového rozhodnutí do vnitrostátních trestněprávních předpisů. Dále 19 členských států postihuje trestné činy z nenávisti z důvodu sexuální orientace¹²² a 17 členských států z důvodu pohlaví/genderu.¹²³ Dále pak 13 členských států postihuje trestné činy z nenávisti z důvodu zdravotního postižení¹²⁴ a 10 členských států z důvodu věku.¹²⁵ Některé členské státy dokonce chráněné znaky nedefinovali, a tak ponechávají prostor pro případné zahrnutí některé další formy trestných činů z nenávisti založené na jakékoliv formě nesnášenlivosti. 15 členských států dává svým vnitrostátním soudům možnost zohlednit při trestání pohnutky pachatele trestného činu.

6 Komparace vnitrostátních právních úprav

Pro celkový náhled na problematiku harmonizace trestního práva hmotného je dle mého důležité srovnat trestní předpisy České republiky a jiného členského státu. Vzhledem k aktuální politické situaci ve Slovenské republice jsem se rozhodla si jako druhý členský stát pro komparaci trestních předpisů zvolit právě Slovenskou republiku. Hlavním důvodem je velmi rozdílná politická situace v obou zemích. Česká republika dlouhodobě udržuje pro unijní diskurz, oproti tomu Slovenská republika po parlamentních volbách na podzim roku 2023 politicky směřuje spíše proti unijně. Slovenská vládní koalice sestávající ze stran Směr, Hlas a Slovenská národní strana v čele s premiérem Robertem Ficem se dlouhodobě vyjadřuje proti Evropské unii, unijní iniciativy odmítá a pokouší se činit kroky proti Evropské unii. Příkladem takového jednání je slovenským parlamentem schválená novela trestního zákoníku předložená vládní koalicí, která nejen snižuje sankce za závažnou trestnou činnost jako je například korupce či hospodářská kriminalita, ale zejména k 20. březnu ruší Úřad speciální prokuratury, který dohlíží na vyšetřování nejzávažnější trestné činnosti právě v oblasti korupce, finanční kriminality či extremismu a terorismu. Tento krok orgány Evropské unie velmi

¹²² BE, DK, EL, ES, FR, HR, CY, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PT, RO, SI, SK, FI, SE.

¹²³ BE, EL, ES, HR, FR, CY, LT, LU, HU, MT, AT, PT, RO, SI, SK, PT, SE.

¹²⁴ BE, EL, ES, FR, HR, LT, LU, HU, MT, NL, AT, RO, FI.

¹²⁵ BE, ES, FR, HR, LT, LU, MT, AT, RO, FI.

kritizovaly. Úřad evropského veřejného žalobce uvedl, že vládní návrh ohrožuje právní stát a Evropská komise Slovensko vyzvala, aby ve změnách trestního zákoníku nepokračovalo. V lednu tohoto roku pak Evropský parlament schválil vůči Slovensku kritickou rezoluci.¹²⁶ Momentálně je novela trestního zákoníku pozastavena Slovenským ústavním soudem a čeká se na přezkoumání, zda je novela v rozporu se slovenskou ústavou či ne.

6.1 Poškození finančních zájmů EU

Prvním srovnávaným budou ustanovení na ochranu finančních zájmů Evropské unie, pro něž byla stanovena minimální pravidla směrnicí.

V českém právním řadě je směrnice implementována pomocí ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“), konkrétně pak § 260 TZ, které upravuje trestný čin poškození finančních zájmů Evropské unie. V odst. 1 § 260 TZ je uvedeno, že trestný čin spáchá ten, kdo vyhotoví, použije nebo předloží nepravdivé, nesprávné nebo neúplné doklady, uvede nepravdivé, nesprávné nebo neúplné údaje anebo zatají doklady nebo údaje, a tím umožní neoprávněné použití nebo zadržování finančních prostředků pocházejících z rozpočtu Evropské unie nebo rozpočtů spravovaných Evropskou unií nebo jejím jménem anebo zmenšení zdrojů některého takového rozpočtu nebo umožní neoprávněné použití nebo zadržování majetku pořízeného z rozpočtu Evropské unie nebo rozpočtů spravovaných Evropskou unií nebo jejím jménem. Odst. 1 zároveň stanovuje za takové jednání trest odnětí svobody ve výši až 3 roky, zákaz činnosti či propadnutí věci. Odst. 2 téhož paragrafu dále říká, že stejné bude potrestán také ten, kdo neoprávněně použije finanční prostředky pocházející z rozpočtu Evropské unie nebo rozpočtů spravovaných Evropskou unií nebo jejím jménem, majetek pořízený z rozpočtu Evropské unie nebo rozpočtů spravovaných Evropskou unií nebo jejím jménem anebo zmenší zdroje některého takového rozpočtu. V odst. 3 je upraveno takové jednání, které činem uvedeným v odst. 1 nebo 2 způsobí větší škodu, a to bude potrestáno trestem odnětí svobody na jeden rok až pět let.

¹²⁶ Nižší tresty a rychlejší promlčení. Slovenští poslanci schválili kontroverzní změny v trestním právu. *IROZHLAS.cz* [online]. 2024 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/nizsi-tresty-a-rychlejsi-promlцени-slovensti-poslanci-schvalili-kontroverzni_2402082040_nel

Kvalifikovaná skutková podstata je dále obsažena v odst. 4, který stanovuje, že pokud čin uvedený v odst. 1 nebo 2 spáchá osoba jako člen organizované skupiny, osoba, která má zvláštní povinnost hájit zájmy Evropské unie nebo způsobí činem značnou škodu, bude takový pachatel potrestán trestem odnětí svobody na dvě léta až osm let. V posledním odst. 5 je pak stanoveno, že trestem odnětí svobody na pět až deset let bude potrestán ten, kdo takovým jednáním způsobí škodu velkého rozsahu.¹²⁷

Na Slovensku je směrnice implementována do vnitrostátního právního řádu skrze ustanovení zákona č. 300/2005 Z. z., trestný zákon (dále jen „TZSK“), konkrétně pak § 261 tohoto zákona, který upravuje trestný čin poškozovanie finančných záujmov Európskej únie. Odst. 1 § 261 TZSK stanovuje, že trestný čin spáchá ten, kdo použije nebo předloží nepravdivé, nesprávné nebo neúplné prohlášení nebo doklad nebo neposkytne požadované informace, a tím umožní, aby finanční prostředky nebo jiná aktiva pocházející z rozpočtu Evropské unie, z rozpočtu spravovaného Evropskou unií nebo jménem Evropské unie byly neoprávněně zadrženy nebo použity k jinému účelu, než ke kterému byly určeny a zároveň stanovuje trest odnětí svobody na šest měsíců až tři roky. Stejně bude potrestán i ten, kdo podle odst. 2 použije finanční prostředky nebo jiná aktiva pocházející z rozpočtu Evropské unie, z rozpočtu spravovaného Evropskou unií nebo jménem Evropské unie k jinému účelu, než ke kterému jsou určeny. Odst. 3 uvádí speciální skutkovou podstatu za kterou lze uložit trest odnětí svobody na jeden až čtyři roky, a to jestliže jako zaměstnanec, člen, zmocněnec nebo jiná osoba oprávněná jednat jménem osoby, která poskytuje peněžní prostředky nebo jiné majetkové hodnoty uvedené v odstavci 1, umožní, aby peněžní prostředky nebo jiné majetkové hodnoty uvedené v odstavci 1 získala osoba, o níž ví, že nesplňuje podmínky stanovené pro jejich poskytnutí, nebo umožní, aby byly neoprávněně zadrženy nebo použity k jinému účelu, než pro který byly určeny. V kvalifikované skutkové podstatě v odst. 4 je stanoveno, že pachatel bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1, 2 nebo 3 a způsobí tím větší škodu, ze zvláštní pohnutky, nebo závažnějším způsobem. Odst.

¹²⁷ ČESKO. § 260 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – znění od 1. 7. 2023. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p260>

5 upravuje, že ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1, 2 nebo 3 a způsobí-li jím značnou škodu, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až osm let. V posledním odst. 6 je poté stanoveno, že způsobí-li pachatel škodu velkého rozsahu nebo jako člen zločinecké či teroristické skupiny bude potrestán trestem odnětí svobody na sedm až dvanáct let.¹²⁸ Oproti českému trestnímu zákoníku obsahuje slovenský další dvě ustanovení chránící finanční zájmy EU, a to konkrétně § 262 a 263. Trestného činu podle § 262 se dopustí ten, kdo poruší nebo nesplní povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce při řízení nebo kontrole činnosti jím řízených osob, a tím umožní spáchání trestného činu podle § 261 odst. 1. Takový pachatel bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Pokud tímto jednáním způsobí značnou škodu bude potrestán odnětím svobody na jeden až čtyři roky a pokud způsobená škoda bude velkého rozsahu, hrozí pachateli trest odnětí svobody ve výši jeden rok až pět let.¹²⁹ § 263 TZSK myslí na nedbalostní trestné činy a ten, kdo spáchá trestný čin podle § 261 odst. 1 z nedbalosti, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Odnětím svobody na jeden rok až tři roky bude potrestán pachatel, který takovým jednáním způsobí značnou škodu.¹³⁰

Již na první pohled je zřejmé, že slovenské ustanovení chránící finanční zájmy Evropské unie je obsáhlejší než ustanovení české. V odst. 3 § 261 slovenský zákonodárce stanovuje speciální subjekt, kterým jsou konkrétně zaměstnanec, člen či zástupce, oproti tomu § 260 TZ je v tomto ohledu užší a žádný speciální subjekt neurčuje. Co se sankcí stanovených za tento trestní čin týká, lze říct, že u většiny skutkových podstat jsou hranice trestu odnětí svobody víceméně stejné. Jediný rozdíl lze najít u činu, jež způsobí škodu velkého rozsahu či pokud byl spáchán osobou, která byla členem organizované skupiny. U škody velkého rozsahu český trestní zákoník stanovuje hranici odnětí svobody na pět až deset let, naproti tomu slovenský trestní zákoník za takové jednání ukládá sedm až dvanáct let. Pokud osoba způsobí trestný čin jako člen organizované skupiny bude

¹²⁸ § 261 zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon – znění účinné od 20.10.2023. In: . 2005. Dostupné také z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

¹²⁹ § 262 zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon – znění účinné od 20.10.2023. In: . 2005. Dostupné také z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

¹³⁰ § 263 zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon – znění účinné od 20.10.2023. In: . 2005. Dostupné také z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

v České republice potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let, kdežto na Slovensku se jedná o odnětí svobody na sedm až dvanáct let. Lze tedy říct, že v tomto ohledu je slovenský trestní zákoník o něco málo přísnější. Obě ustanovení však dle mého názoru plně vyhovují požadavkům směrnice a ve svém jádru si jsou podobné a nemají žádné klíčové rozdíly.

Důležité je přihlídnout v tomto srovnání také k reálnému ukládání trestů za tyto trestné činy. V České republice bylo za trestný čin poškození finančních zájmů Evropské unie v letech 2020 až 2022 odsouzeno celkem dvacet tři osob. Nejčastěji ukládaný trest za tento trestný čin bylo podmíněné odnětí svobody, které bylo uloženo patnácti osobám, nejvyšším trestem bylo 36 měsíců. Jedné osobě byl uložen podmíněný trest odnětí svobody s dohledem, pěti osobám byl uložen peněžitý trest a u dvou pachatelů bylo nakonec upuštěno od potrestání.¹³¹ Na Slovensku bylo, podle statistik Generální prokuratury Slovenské republiky v letech 2020 až 2022, za trestný čin poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie podle § 261 TZSK odsouzeno celkem osmdesát pět osob. Trest podmíněného odnětí svobody byl uložen čtyřiceti pěti z nich, osmnáct osob bylo potrestáno peněžitým trestem a dvěma osobám byl uložen trest veřejně prospěšných prací.¹³²

Obecně tedy lze říct, že ač má Slovensko ve svém trestním zákoníku stanovené vyšší tresty, co se týče reálného trestání pohybuje se obecně spíše na nižší hranici trestu, stejně jako Česká republika. Dále je vidět rozdíl v počtu odsouzených osob za výše uvedené trestné činy mezi oběma státy. Dle mého tento rozdíl vyplývá ze skutečnosti, že Slovenská republika v § 261 TZSK stanovuje speciální subjekt v podobě zaměstnanec, člen či zástupce, naproti tomu § 260 TZ speciální subjekt nestanovuje a takové jednání je upraveno v jiných ustanoveních trestního zákoníku.

¹³¹ *JakTrestame.cz* [online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here

¹³² Štatistický prehľad trestnej a netrestnej činnosti. *Generálna prokuratúra Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/>

6.2 Hate crime

Druhou srovnávanou oblastí budou hate crimes neboli trestné činy z nenávisti, které jsou podrobněji rozebrány v kapitole 5 této práce.

V českém trestním zákoníku lze trestné činy z nenávisti zařadit pod několik skutkových podstat, podrobný výčet lze nalézt právě v kapitole 5. Obecně se tedy jedná o trestné činy, které byly spáchané z důvodu nenávisti pachatele pro některou domnělou nebo skutečnou charakteristiku oběti, a to pro příslušnost k určité rase, k etnické skupině, k národnosti, politickému přesvědčení nebo vyznání. Hlavním ustanovením k ochraně těchto zájmů je dle mého názoru § 355 TZ Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny a § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod. Obě tyto ustanovení trestního zákoníků totiž ve svých skutkových podstatách konkrétně stanovují, že se jedná o ochranu zájmů právě z důvodu předsudečné nenávisti. Trestného činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny se dopouští ten, kdo veřejně hanobí některý národ, jeho jazyk, některou rasu nebo etnickou skupinu, nebo skupinu osob pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání. Odst. 1 dále stanoví, že kdo se dopustí takového jednání, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Kvalifikovaná skutková podstata uvedena v odst. 2 stanoví, že odnětím svobody až na tři roky bude potrestán ten, kdo se činu uvedeného v odst. 1 dopustí nejméně se dvěma osobami, nebo tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.¹³³ Trestného činu podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 se dopustí ten, kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků či ten kdo se ke spáchání činu podle odst. 1 spolčí nebo srotí. Takový čin bude potrestán odnětím svobody až na 2 roky. Kvalifikovaná skutková podstata podle odst. 3 říká, že odnětím svobody na šest

¹³³ ČESKO. § 365 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – znění od 1. 7. 2023. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 11. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p260>

měsíců až tři roky bude potrestán ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo kdo se aktivně účastní takovým činem činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásá diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist.¹³⁴

Slovenské trestní předpisy pojem hate crime překládají jako trestné činy extrémizmu a přímo je definují ve svém trestním zákoně v § 140a, který stanoví že se jedná o trestné činy založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení základních práv a svobod podle § 421, projevování sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení základních práv a svobod podle § 422, výroba extremistických materiálů podle § 422a, šíření extremistických materiálů podle § 422b, přechovávání extremistických materiálů podle § 422c, popírání a schvalování holocaustu, zločinů politických režimů a zločinů proti lidskosti podle § 422d, hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 423, podněcování k národnostní, rasové a etnické nenávisti podle § 424, apartheidu a diskriminaci skupiny osob podle § 424a a trestný čin spáchaný ze zvláštního motivu podle § 140 odst. 1 písm. a). e).¹³⁵ Již zde lze spatřovat první rozdíl proti českým trestním předpisům, a to ten, že slovenský zákonodárce oproti českému v trestním zákoníku přímo vymezuje konkrétní trestné činy, které lze definovat jako hate crime. Blíže se podíváme na trestné činy hanobení národa, rasy a presvedčenia podle § 423 TZSK a podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podle § 424 TZSK, které jsou ekvivalenty k výše rozebraným trestným činům dle českého trestního zákoníku. Trestného činu podle § 423 TZSK se dopustí ten, kdo veřejně hanobí národ, jeho jazyk, rasu nebo etnickou skupinu, nebo skupinu osob či jednotlivce pro jejich skutečnou nebo domnělou příslušnost k rase, národu, národnosti, etnické skupině, pro jejich skutečný nebo domnělý původ, barvu pleti, náboženství nebo proto, že jsou bez vyznání. Pachatel takového trestného činu bude potrestán odnětím svobody na jede rok až tři léta. Kvalifikované skutkové podstaty podle odst. 2 se dopustí ten, kdo čin uvedený v odst. 1 jako člen

¹³⁴ ČESKO. § 365 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – znění od 1. 7. 2023. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 11. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p260>

¹³⁵ § 140a) zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon – znění účinné od 20.10.2023. In: . 2005. Dostupné také z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

extremistické skupiny, jako veřejný činitel, nebo ze zvláštního motivu. Za takové jednání bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až pět let.¹³⁶ Trestného činu podle § 424 TZSK se dopustí ten, kdo veřejně podněcuje k násilí nebo nenávisti vůči skupině osob nebo jednotlivci pro jejich skutečnou nebo domnělou příslušnost k některé rase, národu, národnosti, etnické skupině, pro jejich skutečný nebo domnělý původ, barvu pleti, sexuální orientaci, náboženství nebo proto, že jsou bez vyznání, anebo veřejně podněcuje k omezování jejich práv a svobod, nebo kdo se k takovému jednání spolčí či srotí a za takové jednání bude potrestán odnětím svobody až na tři roky. Kvalifikované skutkové podstaty se dopustí ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ze zvláštní pohnutky, jako veřejný činitel, jako člen extremistické skupiny, nebo v krizovém stavu. Za takové jednání bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až šest let.¹³⁷

Základní skutková podstata trestného činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 TZ a trestného činu hanobenie národa, rasy a presvedčenia podle § 423 TZSK je, až na drobné odlišnosti po lingvistické stránce, obsahově stejné. Jediný faktický rozdíl vidím ve skutečnosti, že český trestní zákoník chrání i politické přesvědčení, které ve slovenském ustanovení chybí. Slovenský trestní zákoník za tento trestný čin stanovuje vyšší trestní sazbu o jeden rok. Kvalifikované skutkové podstaty těchto trestných činů jsou však odlišné. Slovenský trestní zákoník na rozdíl od českého upravuje speciální subjekty a takové jednání trestá relativně přísně. U základních skutkových podstat trestných činů podle § 356 TZ a § 424 TZSK lze nalézt více rozdílů v obsahové stránce. Slovenské ustanovení na rozdíl od českého chrání také skupiny s odlišnou sexuální orientací, což je dle mého názoru důležité pro předcházení trestné činnosti proti LGBTIQ komunitě, která je v poslední době na vzestupu. I v případě tohoto trestného činu je slovenský zákonodárce přísnější, co se výše trestu odnětí svobody týče. Kvalifikovaná skutková podstata je stejně jako u trestného činu hanobení na Slovensku trestána výrazně přísněji, avšak opět jsou skutkové podstaty odlišné.

¹³⁶ § 423 zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon – znění účinné od 20.10.2023. In: . 2005. Dostupné také z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

¹³⁷ § 424 zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon – znění účinné od 20.10.2023. In: . 2005. Dostupné také z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

Z výše uvedeného vyplývá, že trestné činy z nenávisti nebo také trestné činy extremismu jsou v obou zemích definovány až na drobné odchylky velmi podobně, avšak z pohledu trestů se zdá slovenský trestní zákoník přísnější. Otázkou však je, zda a případně jak se tento faktor projevuje i při trestání výše uvedených trestných činů. Dle statistik Ministerstva spravedlnosti ČR byly v letech 2020 až 2022 za trestný čin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob dle § 355 TZ odsouzeny pouze tři osoby. Za trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod pak bylo v letech 2020 až 2022 odsouzeno patnáct osob, z nichž sedmi byl uložen peněžitý trest a osm osob bylo podmíněně odsouzeno k trestu odnětí svobody, z čehož nejkratší trest byl na tři měsíce a nejdelší pak na jeden rok.¹³⁸ Na Slovensku bylo podle statistik Generální prokuratury Slovenské republiky v letech 2020 až 2022 za trestný čin hanobenie národa, rasy a presvedčenia podle § 423 TZSK celkem odsouzeno dvacet jedna osob, z nichž čtyřem byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody a devět osob bylo odsouzeno podmíněně. K jedenácti trestům byl uložen také trest propadnutí věci a čtyři peněžité tresty. Dvěma pachatelům bylo dokonce uloženo ochranné opatření. Za trestný čin podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podle § 424 TZSK bylo v letech 2020 až 2022 odsouzeno celkově 12 osob. Jedné osobě byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, sedmi byl uložen podmíněný trest odnětí svobody. Trest propadnutí věci byl uložen pěti osobám a dále byly uloženy tři peněžité tresty.¹³⁹

I u trestání těchto činů se oba státy přiklánějí k ukládání mírnějších trestu a uložení nepodmíněného trestu svobody je spíše výjimkou.

Závěrem tedy lze shrnout, že slovenské trestně právní předpisy obecně stanovují o něco málo přísnější sankce za výše uvedené trestné činy, avšak na faktickém trestání se to zvláště neprojevuje, protože ze statistik uložených trestných činů v obou státech vyplývá, že vnitrostátní soudy se přiklání spíše k nižším trestům a

¹³⁸ *JakTrestame.cz* [online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here

¹³⁹ *Štatistický prehľad trestnej a netrestnej činnosti. Generálna prokuratúra Slovenskej republiky*[online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/>

ukládají podmíněné tresty odnětí svobody či jiné lehčí tresty. Nepodmíněný trest odnětí svobody je ukládán jen velmi výjimečně a pokud, tak opět na nejnižší hranici sankce.

7 Závěr

Harmonizace trestního práva na úrovni Evropské unie je komplexní proces, který se v současné době stále vyvíjí. Pro pochopení celého procesu bylo nezbytné podat ucelený přehled historickému vývoji a institutům, které napomohly k dnešní podobě. Naprosto stěžejní byl vznik Rady Evropy, na jejíž půdě probíhaly první snahy o sjednocování trestního práva v rámci Evropy, například Evropský modelový trestní zákoník. Na úrovni Evropské unie byly prvotním impulsem k harmonizaci dokumenty Corpus Juris a Corpus Juris 2000, které daly základ dnes využívaným institutům trestního práva, jako je například Úřad evropského veřejného žalobce. Z analýzy historického vývoje lze usuzovat, že harmonizace v rámci Evropské unie neprobíhala, ani dosud neprobíhá za úplné shody všech členských států, jelikož trestní právo je oblastí, která velmi úzce souvisí se státní suverenitou, proto mají jednotlivé členské státy stále tendenci trestní právo upravovat vlastními vnitrostátními předpisy. Lze však říci, že existuje konsensus na sjednocování oblastí trestního, které mají přeshraniční přesah a v těchto oblastech bývá harmonizace členskými státy přijímána pozitivně.

Hlavním unijním nástrojem pro harmonizaci jsou směrnice, skrze které Evropská unie dosahuje transpozici svých norem do vnitrostátních předpisů členských států, přičemž primárně se tak děje v oblastech mimořádně závažné trestné činnosti s přeshraničním rozměrem. Evropská unie se pomocí směrnic snaží nastavovat elementární pravidla, mezi které patří například sjednocování minimálních horních hranic trestu odnětí svobody či sjednocování skutkových podstat trestných činů. Jedním z těchto nástrojů je i směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1371 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie. Směrnice obsahuje ustanovení harmonizující jak minimální horní hranice trestu odnětí svobody, tak skutkové podstaty jednotlivých trestných činů. Požadavky směrnice byly transponovány do vnitrostátního právního řádu České republiky novelizací trestních předpisů, v tomto případě zejména zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Implementace směrnice do vnitrostátního právního řádu České republiky je dle mého názoru dostatečná a požadavky směrnice byly v plné míře splněny. Harmonizace minimálních horních hranic a skutkových podstat trestných činů je ze strany Evropské unie již dlouhodobou praxí, oproti

tomu sjednocování minimálních spodních hranic trestu odnětí svobody zatím zůstává spíše teorií, jelikož členské státy nejsou zatím ochotny plně se vzdát své suverenity v oblasti trestního práva a bojí se, že by tímto nástrojem byl negativně ovlivněn princip individualizace trestních sankcí soudcem. Otázkou ovšem zůstává, zda má stanovování minimálních horních hranic trestu odnětí svobody vliv na trestání. Dle mého názoru významnějším nástrojem je harmonizace skutkových podstat trestných činů, která zajišťuje, že členské státy mají předmětné trestné činy ve svých vnitrostátních trestních předpisech definovány stejně, což napomáhá přeshraniční spolupráci v trestních věcech, zejména pak v oblasti evropského zatýkácího rozkazu a vzájemného uznávání rozsudků. Evropská unie momentálně harmonizuje minimální pravidla v oblastech trestných činů s přeshraničním přesahem skrze nastavování požadavků na minimální horní hranice trestu odnětí svobody a skutkové podstaty trestných činů. Pro kladný budoucí vývoj je nutné důkladně analyzovat vnitrostátních trestní přepisy členských států a teprve poté nastavovat minimální pravidla. Je důležité, aby unijní zákonodárce postupoval ve spolupráci s členskými státy, aby bylo možné prohlubovat evropskou integraci a pokračovat ve vytváření unifikovaných přepisů. Je možné, že do budoucna bude třeba zavést nové postupy a nástroje pro sjednocování trestního práva hmotného, aby byla Evropská unie schopna pružně reagovat na nové trendy.

Velmi diskutovanou oblastí v dnešní době je oblast trestných činů z nenávisti neboli hate crimes. Setkáváme se totiž s nárustem těchto trestných činů, nicméně mezi členskými státy nepanuje všeobecný konsenzus na definici tohoto pojmu, což výrazně stěžuje přeshraniční stíhání. Na půdě Evropské unie jsou již několik let snahy o větší harmonizaci hate crimes, mezi které patří především návrh Evropské komise o zařazení hate crimes a hate speech do seznamu trestných činů EU, avšak stále se nedaří nalézt shodu napříč všemi členskými státy a návrh čeká již od roku 2021 na schválení. Dle mého názoru by bylo vhodné seznam o tyto dva trestné činy rozšířit, jelikož se v dnešní době denně setkáváme se stále větším počtem nenávistných projevů a činů, které mají často původ v jiném státě a šíří se pomocí sociálních sítí a takové činy je těžké potírat, pokud neexistuje jednotná definice na unijní úrovni.

Pro zhodnocení efektu harmonizace trestního práva hmotného bylo nutné porovnat úpravu v různých členských státech Evropské unie. Porovnaná ustanovení se týkala jak ochrany finančních zájmů Evropské unie, tak ustanovení z oblasti trestných činů z nenávisti. Při komparaci jsem dospěla k závěru, že úprava v České a Slovenské republice spolu víceméně koresponduje, avšak slovenský zákonodárce obecně stanovuje za vymezené trestné činy vyšší tresty. Významným faktorem pro srovnání byla i skutečnost, jak jsou trestné činy v obou zemích souzeny. Z důkladné analýzy statistik odsouzení v České republice i na Slovensku vyplynulo, že ač slovenský zákonodárce stanovuje vyšší tresty, reálně ukládané tresty se oproti České republice neliší a soudy ukládají tresty spíše na dolní hranici sazby, především pak formou podmíněného trestu odnětí svobody.

Seznam použité literatury

MONOGRAFIE

1. DELMAS-MERTY, M., VARVAELE, J. A. E. *Corpus Juris 2000: trestněprávní ustanovení za účelem ochrany financí Evropské unie*. Brno: Sypták, 2001.
2. FLETCHER, Maria; LÖÖF, Robin a GILMORE, William C. *EU criminal law and justice*. Elgar European law. Northampton, MA: E. Elgar, c2008. ISBN 18-454-2697
3. HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti: právní monografie*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-311-9.
4. HUSTIN-DENIS, Nathalie – SPIELMANN, Dean. *L'infraction inachevée en droit pénal comparé*. Brusel: Bruylant, 1998.
5. IVOR, Jaroslav, Jozef ZÁHORA a Libor KLIMEK. *Trestné právo EÚ a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Eurokódex, 2013. ISBN 978-80-8155-017-1.
6. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-44-1
7. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Teoretik. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-041-3.
8. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Student (Leges). Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-64-9.
9. JELÍNEK, Jiří; GRIVNA, Tomáš; ROMŽA, Sergej; TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a SYKOVÁ, Anna. *Trestní právo Evropské unie*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Teoretik. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-375-9.
10. JÍLEK, Dalibor a Jaroslav FENYK. *Corpus Iuris: základní trestněprávní ustanovení k zajištění finančních zájmů Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 1998.
11. KMEC, Jiří. *Evropské trestní právo: mechanismy europeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského trestního práva*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-535-6.

12. KMEC, Jiří. *Evropské trestní právo: mechanismy europeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského trestního práva*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-535-6.
13. MIKLAU, Roland. Approximation of Sanctions within the European Union. In: DAEMS, Tom – VAN ZYL SMIT, Dirk – SNACKEN, Sonja (eds). *European Penology?* Oxford: Hart Publishing, 2013, s. 115.
14. MITSILEGAS, Valsamis. *EU Criminal Law*. Bloomsbury Publishing, 2009. ISBN 9781509904167.
15. Ondrejová. Európský prokurátor. Komentár k nariadeniu Rady Európskej únie.
16. RATOCHVÍL, Vladimír. *České trestní právo hmotné a procesní v evropském právním prostředí: (vybrané problémy)*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4982-6.
17. SIEBER, U. EVROPSKÝ MODELOVÝ TRESTNÍ ZÁKONÍK – MEMORANDUM. Rada Evropy, Parlamentní shromáždění, Výbor pro právní záležitosti a lidská práva, Štrasburk, 5. 2. 1997. Nepublik. s. 1, dále i „Memorandum.“ Jinak viz též SIEBER, U. Memorandum für ein Europäisches Modellstrafgesetzbuch. *Juristen Zeitung*. 1997, JG 52, Num. 8.
18. SPENCER, J. R. *EU Criminal Law – the Past and the Future? A Constitutional Order of States?: Essays in EU Law in Honour of Alan Dashwood*. Legal Studies Research Paper Series. University of Cambridge, Faculty of Law. 2011, No. 31.
19. TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-546-6.
20. TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-737-9

ČASOPISECKÉ ČLÁNKY

21. COLOTKA, P. Systém prameňov európskeho práva. *Právny obzor*. 2004, roč. 87, č. 2.
22. DELMAS-MERTY, M., SPENCER, J. R. et al. *European Criminal Procedures*. Cambridge University Press, 2005, 840 s.

23. ELHOLM, Thomas. Does EU Criminal Cooperation Necessarily Mean Increased Repression? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2009, Vol. 17, Iss. 3, s. 191–226.
24. HAVELKA, Libor. Důsledky a limity harmonizace vnitrostátních trestních sankcí prostřednictvím unijního práva: příklad ochrany finančních zájmů Evropské unie. Online. *Právník*. 2018, roč. 2018, č. 3, s. 187-199. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2018/3/2.Havelka_3_2018.pdf. [cit. 2024-02-11].
25. JACOBS, James B.; POTTER, Kimberly. *Hate Crimes: Criminal Law and Identity Politics*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
26. JELÍNEK, Jiří. Poškození majetkových zájmů EU po novele trestního zákoníku provedené zákonem č. 315/2019 Sb. Online. *Advokátní deník*. 2020. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/05/05/poskozeni-majetkovych-zajmu-eu-po-novele-trestniho-zakoniku-provedene-zakonem-c-315-2019-sb/>. [cit. 2024-02-11].
27. KRATOCHVÍL, V. Trestněprávní rozměr Smlouvy o Ústavě pro Evropu a jeho význam pro evropské trestní právo; rakouské zkušenosti. *Právník*. 2007, roč. 146, č. 3.
28. TOMÁŠEK, M. Existuje „evropské trestní právo?“ *Trestněprávní revue*. 2004, roč. 3, č. 5.

ZÁKONNÁ ÚPRAVA

29. Code pénal (trestní zákoník Belgie). Aktuální verze dostupná z: <http://www.ejustice.just.fgov.be/>.
30. Code pénal (trestní zákoník Francie). Aktuální verze dostupná z: <http://legifrance.gouv.fr/>.
31. Confédération Fiscale Européenne. Opinion Statement of the CFE on the proposed Directive on the fight against fraud to the EU's financial interests by means of criminal law COM(2012)363 – prepared by the CFE Fiscal Committee, submitted to European institutions.
32. Council of the European Union. Council conclusions of 25 April 2002 on the approach to apply regarding approximation of penalties 9141/200
33. Criminal Attempts Act 1981. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/>.

34. Čl. 8 návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 11. 7. 2012 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie, COM(2012) 363 final.
35. Čl. 86 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie
36. Důvodová zpráva k zákonu č. 455/ 2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/ 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
37. Důvodová zpráva k zákonu č. 455/ 2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/ 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
38. EVROPSKÝ PARLAMENT. *Proposals to extend the list of EU crimes to all forms of hate crime and hate speech*. In.: 2021. Dostupné také z: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-new-push-for-european-democracy/file-hate-crimes-and-hate-speech>
39. Listina základních práv Evropské unie
40. Návrh nařízení Rady (EU) KOM(2013) 534 v konečném znění ze dne 12. července 2013 o zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce.
41. Protokol č. 2 ke Smlouvě o Evropské unii a Smlouvě o fungování Evropské unie o používání zásad subsidiarity a proporcionality.
42. Rámcové Rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy, Úř. věst. L 190, 18. 7. 2002.
43. Rámcového rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie
44. Recommendation R (92) 17 of the Council of Europe Committee of Ministers concerning consistency in sentencing.
45. Regina v Shivpuri [1986] UKHL 2, [1987] AC 1. Dostupné z: <<http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1986/2.html>>.
46. SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ *Inkluzivnější a bezpečnější Evropa: rozšíření seznamu trestných činů EU o nenávistné verbální projevy a trestné činy z nenávisti*. In.: 2021. Dostupné také z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original?docid=101976&varid=85561&fileid=94344#page8>

47. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů, „Unie rovnosti: Akční plán EU proti rasismu na období 2020–2025“, [COM\(2020\) 565 final](#).
48. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1371 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie
49. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a ochraně obětí.
50. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92 ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii, která nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady č. 2004/68/SVV.
51. Spolková republika Německo, trestní zákoník (StGB), ve znění ze dne 13. listopadu 1998 (BGBl. I S. 3322), který byl změněn skrze § 3 zákona ze dne 2. října 2009 (BGBl. I S. 3214). In: juris.de Dostupné z: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/criminal_code_germany_de_1.pdf
52. Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád
53. Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
54. Zákon č. 300/2005 Z.z., *Trestný zákon*. In: 2005. Dostupné také z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>
55. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

56. ADEN, H., Sanchez-Barrueco, M.L., Stephenson, P. The European Public Prosecutor's Office: Strategies For Coping With Complexity [online]. Policy Department on Budgetary Affairs – European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/621806/IPOL_STU\(2019\)621806_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/621806/IPOL_STU(2019)621806_EN.pdf)
57. ALTENA-DAVIDSEN, Judit. Mandatory Minimum Sentences Coming in through the Back Door? In: Leiden Law Blog [online]. 2013 Dostupné z: https://www.academia.edu/3362949/Mandatory_Minimum_Sentences_Coming_in_Through_the_Back_Door
58. ANTI-DEFAMATION LEAGUE. *Hate Beyond Borders: The Internationalization of White Supremacy* [online]. Dostupné z:

- <https://www.adl.org/resources/report/hate-beyond-borders-internationalization-white-supremacy#european-influencers>
59. ANTI-DEFAMATION LEAGUE. *Soldiers of Odin USA – The Extreme European Anti-Refugee Group Comes to America* [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.adl.org/sites/default/files/documents/assets/pdf/combating-hate/Soldiers-of-Odin-USA-Report-web.pdf>
60. European Commission. Study on criminal sanction legislation and practice in representative Member States – Final Report. Online. Dostupné z: <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejnupload/News/Final%20Report.pdf>.
61. Evropská komise, Generální ředitelství pro spravedlnost a spotřebitele, Ypma, P., Drevon, C., Fulcher, C., et al., *Study to support the preparation of the European Commission's initiative to extend the list of EU crimes in Article 83 of the Treaty on the Functioning of the EU to hate speech and hate crime: final report*, Úřad pro publikace Evropské unie, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2838/04029>
62. HAMRAN, L., Szabova, E. European Public Prosecutor's Office – Cui Bono? [online]. *New Journal of European Criminal Law*. 2013, č. 1–2. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/203228441300400104>
63. Harmonisation of national case law and judicial practice: Council of Europe [online]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/national-implementation/thematic-work/harmonisation-national-case-law-judicial-practice>
64. Hate crime. In: Merriam-Webster Dictionary [online]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/hate%20crime>
65. *JakTrestame.cz* [online]. Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here
66. KALIBOVÁ, Klára. Násilí z nenávisti a média. In: KALIBOVÁ, Klára (ed.). *Násilí z nenávisti, rasismus a média: jak nepsat černobíle o barevném světě* [online]. Praha: In IUSTITIA, 2011. Dostupné z: <https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2021/04/in-iustitia-publikace-media.pdf>
67. Members [online]. *European Public Prosecutor's Office* <https://www.eppo.europa.eu/en/members>

68. Nižší tresty a rychlejší promlčení. Slovenští poslanci schválili kontroverzní změny v trestním právu. *IROZHLAS.CZ* [online]. 2024 Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/nizsi-tresty-a-rychlejsi-promlzeni-slovensti-poslanci-schvalili-kontroverzni_2402082040_nel
69. OSCE ODIHR Hate Crime Reporting. What is hate crime [online]. OSCE ODIHR. Dostupné z: <http://hatecrime.osce.org/what-hate-crime>
70. OSCE ODIHR. Hate Crime Laws. A Practical Guide [online]. Warsaw: OSCE ODIHR, 2009. Dostupné z: <http://www.osce.org/odihr/36426?download=true>
71. PLEVÁK, Ondřej. V Evropě přibývá projevů nenávisti, EU je chce zařadit mezi eurozločiny. Státy váhají. Online. *Euractiv*. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/v-evrope-pribyva-projevu-nenavisti-eu-je-chce-zaradit-mezi-eurozlociny-staty-vahaji/>.
72. *Poslanci vyzývají vlády EU, aby bojovaly proti nenávisti a trestným činům vůči LGBTIQ+ osobám*[online]. In: 2022. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20221017IPR43903/ep-vyzyva-vlady-eu-aby-bojovaly-proti-nenavisti-a-trestnym-cinum-vuci-lgbtq>
73. Směrnice Evropské unie. In: EUR-lex [online]. 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/european-union-directives.html>
74. Štatistický prehľad trestnej a netrestnej činnosti. *Generálna prokuratúra Slovenskej republiky*[online]. Dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/>
75. VAN BALLEGOOIJ, Wouter. European Arrest Warrant [online]. European Parliamentary Research Service, 2020, ISBN 978-92-846-6716-1. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/642839/EPRS_STU\(2020\)642839_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/642839/EPRS_STU(2020)642839_EN.pdf)